

NOI CONTRIBUȚII ARHEOLOGICE LA CUNOAȘTEREA ISTORIEI ȘI CIVILIZAȚIEI DACILOR LIBERI DE LA EST DE CARPAȚI ÎN SECOLELE II—III

de IOAN MITREA

Una din realizările historiografiei românești din ultimele decenii o constituie, fără îndoială, și dezvoltarea cercetărilor privind cunoașterea istoriei regiunilor fostului stat dacic neîncorporate în granițele Imperiului roman, zone în care a trăit, în continuare, lumea dacilor liberi. În acest cadru se înscrie și cunoașterea istoriei și civilizației comunităților autohtone din regiunile de la est de Carpați ale României, în primul rând a istoriei și civilizației carpilor¹ și în general a dacilor liberi din aceste regiuni, în secolele II—III d.H.²

Cercetarea unor noi obiective arheologice, respectiv a unor noi așezări și necropole³, precum și recuperarea și valorificarea științifică a unor descoperiri întâmplătoare, de mare importanță, cum au fost, de exemplu, tezaurul de vase romane din argint, de la Muncelul de Sus, jud. Iași⁴ și tezaurul de denari romani imperiali, cuprinzând 2830 de monede din argint, de la Măgura — Bacău⁵, au adus și aduc noi date ce facilitează o tot mai bună cunoaștere a istoriei și civilizației dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II—III.

La cunoașterea diverselor aspecte ale istoriei și civilizației dacilor liberi de la est de Carpați, unele contribuții, demne de reținut, au adus și cercetările efectuate de către Muzeul județean de istorie Bacău în ultimele două decenii. În cele ce urmează ne vom referi la unele din aceste cercetări⁶. Este vorba de patru așezări, respectiv de la Izvoare —

1 Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Ed. Academiei, București, 1973.

2 Ion Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est-crapatic în secolele II—IV e.n.*, Ed. Junimea, Iași, 1982.

3 Avem în vedere, îndeosebi, marea necropolă a dacilor liberi de la Văleni, jud. Neamț. Cf. Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi*, Ed. Junimea, Iași, 1988.

4 V. Mihăilescu — Bîrliba, Ioan Mitrea, *Dacia*, N.S., XII, 1978, p. 201—212 ; idem, *Carpica*, X, 1978, p. 163—177 (varianta în limba română a studiului tipărit în *Dacia*, XII).

5 V. Mihăilescu — Bîrliba, Ioan Mitrea, *Tezaurul de la Măgura*, Bacău, 1977.

6 Cercetările la care ne referim au fost efectuate de autorul acestui articol în cursul anilor 1971—1987, cu fonduri asigurate de către Muzeul județean Bacău. Toate materialele arheologice descoperite au intrat în colecțiile secției de istorie a Complexului muzeal județean Bacău.

Bahna, Cîrligi — Filipești (punctele „La Rădi“ și „La bulgari“) și Ștefan cel Mare, precum și de trei necropole carpice, de la Dămieniști, Oncești și Racova (fig. 1).

AȘEZĂRI CARPICE

1. Izvoare — Bahna, jud. Neamț

La Izvoare — Bahna, jud. Neamț, punctul „La pod la Hărmănești“ (fig. 1/1), cu prilejul cercetărilor arheologice sistematice care au avut drept principal obiectiv dezvelirea unei întinse așezări din secolele VI—IX⁷, în campania din anul 1984, spre limita de sud-est a așezării amintite, în secțiunea nr. 100, s-a descoperit și o locuință care prin caracteristicile inventarului său aparține unei așezări din secolele II—III, respectiv epocii carpice. Această locuință, notată L₃₄, în continuarea locuințelor descoperite în punctul „La pod la Hărmănești“⁸, este de tipul locuințelor de suprafață. Perimetrul, aproximativ rectangular, a fost delimitat pe baza urmării răspîndirii materialelor ceramice. Pe podeaua locuinței erau împrăștiati mulți bolovani și fragmente ceramice, provenind din vase lucrate cu mîna și la roată. Aproape de latura de sud-est s-au găsit resturile unei vetre simple din bolovani. În zona vetrei s-au găsit cîteva fragmente ceramice, din vase lucrate cu mîna și vase lucrate la roată din pastă cenușie. Menționăm un fund de vas mic, lucrat cu mîna, cu un ornament format din alveole deasupra fundului. Cele cîteva fragmente ceramice, descoperite în L₃₄, provin din vase lucrate cu mîna și la roată, vase care prin caracteristicile lor se încadrează în ceramica de tip carpic. Descoperirea acestei locuințe indică existența unei așezări carpice, datată larg în secolele II—III d. H.

2. Cîrligi, com. Filipești, jud. Bacău, punctul „La Rădi“.

La N—NV de satul Cîrligi, com. Filipești, jud. Bacău. (fig. 1/2), în punctul „La Rădi“, situat în stînga pîriului Băhnișoara — Hărmănești a fost cercetată parțial, în anii 1978—1982, o așezare din secolele II—IV⁹. Din așezarea carpică s-au descoperit trei locuințe, dintre care două (L₁

7 Ioan Mitrea, *Carpica*, VI, 1973—1974, p. 55—76; idem, *Carpica*, X, 1978, p. 205—252; idem, *Carpica*, XII, 1980, p. 55—190 passim; idem, *MCA*, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 442—448. Rezultatele cercetărilor din anii 1980—1984 sînt inedite.

8 În așezarea de la Izvoare — Bahna au fost descoperite, în total, 34 de locuințe, notate de la L₁ la L₃₄. Dintre acestea o locuință, L₃₄, este din secolele II—III; 32 de locuințe fac parte din așezarea încadrată în secolele VI—IX (9 locuințe constituie faza veche a așezării, din secolele VI—VII; 23 de locuințe formează faza tîrzie a așezării, din secolele VIII—IX); iar o locuință, L₂₄, aparține unui sat din secolul al XVIII-lea.

9 Ioan Mitrea, *MCA*, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 432—439; idem, *MCA*, a XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui, 1982, București, 1986, p. 135—144.

și L₃) de tipul celor cu podeaua adîncită sub nivelul stratului de călcare¹⁰, iar una (L₂) de tipul locuințelor de suprafață¹¹.

Dacă locuința L₁, pe baza analizei inventarului descoperit, format din ceramică lucrată la roată, de culoare cenușie și roșie, precum și din pastă grosieră, (care reprezintă 33,4 % din totalul ceramicii din această locuință), cîteva bucăți de torți de amforă de import, și mai multe obiecte, între care un ac din os, fusaiole și greutăți din lut, o fibulă din fier cu portagrafa înaltă, piciorul plat și articulația în sistem de balama, cu analogii la Tirgșor¹², Oreavu¹³ și Lichitișeni¹⁴, a fost atribuită fazei tîrzii a culturii carpice, fiind încadrată la mijlocul și a doua jumătate a secolului al III-lea e.n.¹⁵, locuințele L₂ și L₃, pe baza analizei atributelor intrinseci a inventarului descoperit, constituit numai din ceramică¹⁶, au fost încadrate într-o etapă cuprinsă între sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea e.n.¹⁷. Avem astfel surprinsă la Cîrligi, punctul „La Rădi”, întrepătrunderea între faza finală a culturii carpice din zona subcarpatică a Moldovei și începuturile culturii Sîntana de Mureș.

Deși cele trei locuințe au fost încadrate într-o perioadă situată între mijlocul secolului al III-lea și probabil primele decenii ale secolului al IV-lea, începuturile așezării carpice de la Cîrligi — „La Rădi” pot fi situate în secolul al II-lea e.n. Pentru aceasta pledează unele fragmente ceramice, descoperite în diferite secțiuni, majoritatea, celor tipice, provenind din vase lucrate la roată, caracteristice fazei timpurii a culturii carpice, precum și descoperirea întimplătoare, la suprafață, pe arătură, în perimetrul așezării, a două monede romane imperiale, din argînt, respectiv un denar de la Traian (emisiune din anii 101 — 102) și un denar de la A. Pius (emisiune din anii 140 — 143)¹⁸.

Avînd în vedere rezultatele obținute prin investigațiile de pînă acum, continuarea cercetărilor arheologice în așezarea de la Cîrligi, punctul „La Rădi”, ar putea oferi noi date pentru cunoașterea conținutului culturii carpice, cu deosebire a fazei tîrzii a acestei culturi, și mai ales pentru sfîrșitul culturii carpice și începutul culturii Sîntana de Mureș.

10 Pentru L₁ și inventarul descoperit Cf. I. Mitrea, *MCA*, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 434—439; pentru L₂ și inventarul aferent Cf. I. Mitrea, *MCA*, a XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui, 1982, București, 1986, p. 135—143.

11 Ioan Mitrea, *MCA*, a XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui, 1982, București, 1986, p. 135—137.

12 Gh. Diaconu, *Tirgșor. Necropola din secolele III—IV e.n.*, București, 1965, p. 29, 161, pl. 11/7; fibula din fier din M₁₉₈.

13 Ioan Mitrea, *Studii și comunicări*, 1, Focșani, 1978, p. 46—47, fig. 3/1.

14 Idem, *loc cit.*, p. 47, nota 5.

15 Idem, *MCA*, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 436.

16 Pentru analiza detaliată a atributelor intrinseci ale ceramicii aflate în cele două locuințe, Cf. I. Mitrea, *MCA*, a XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui, 1982, București, 1986, p. 135—138.

17 Ibidem.

18 Idem, *op. cit.*, p. 143.

3. Cîrligi, comuna Filipești, județul Bacău, punctul „La bulgari“.

La nord-est de satul Cîrligi, comuna Filipești, județul Bacău (fig. 1/2), pe malul drept al pîriului Turbata (pîriu care preia și apele pîriului Hărmanești, numit în amonte Băhnișoara), în punctul numit de localnici „La bulgari“ (sau „Lavăr“), situat între drumul ce duce dinspre șoseaua națională Bacău-Roman, spre satul Cîrligi și pîriul amintit, prin sondajul de informare efectuat în 1971, s-au pus în evidență vestigii aparținînd unei așezări carpice. Prin secțiunile și casetele săpate s-au dezvelit trei locuințe din care două de tipul locuințelor de suprafață și una de tipul celor cu podeaua ușor adîncită față de nivelul antic de călcare. În locuințele s-au găsit vetre simple din lut construite pe cite un pat de prundiș. Vetrele, lutuite, arse la cărămiziu, avînd deasupra o crustă cenușie, erau ușor suprainălțate față de podeaua locuințelor. În zona vetrelor și mai puțin pe podeaua locuințelor s-au găsit mai multe fragmente ceramice, provenite din vase lucrate cu mîna și la roată. Cu mîna, din pastă grosieră s-au confecționat vase borcan și cești. Unele vase sînt ornamentate cu briu în relief, alveolat sau nervuri simple. Din pastă bună, cenușie au fost confecționate la roată, diferite vase borcan, fructiere și strecurători. Menționăm și citeva fusaiole din lut, un cuțit din fier, și un pandantiv dintr-un dinte de porc.

Materialele descoperite, în primul rînd materialul ceramic, permite încadrarea acestor locuințe și respectiv a așezării, în aria culturii carpice. Pe baza materialului ceramic descoperit așezarea de la Cîrligi — „La bulgari“, poate fi încadrată larg în secolele II—III d. H.

4. Ștefan cel Mare, județul Bacău.

Cu prilejul cercetărilor arheologice efectuate în anii 1984-1987 la Ștefan cel Mare, jud. Bacău în punctul „La Siliște“, cercetări care au avut drept obiectiv principal o așezare din secolele V — VII¹⁹, s-au descoperit și materialele ceramice care indică existența unei așezări din secolele II — III e.n. (fig. 1/6). Pînă în prezent în suprafața așezării din secolele V — VII nu s-a surprins vreo locuință carpică. Materialul de factură carpică recoltat provine doar din stratul de cultură și dintr-o groapă menajeră. Prin caracteristicile sale materialul ceramic, provenind din vase lucrate cu mîna și la roată, permite încadrarea așezării de la Ștefan cel Mare în faza timpurie a culturii carpice²⁰. Așezarea carpică se întinde și la nord de viroaga ce taie terasa din punctul „La Siliște“, în zona în care a fost cercetată în anii 1971-1974, o așezare medievală²¹. Nici în această zonă nu s-au surprins complexe de locuire carpice, materialul descoperit, și încadrat larg în secolele II — III, provine doar

19 Ioan Mitrea, C. Eminovici și V. Momanu, *Carpica*, XVIII—XIX, 1986—1987), Bacău, 1987, p. 215—250.

20 Idem, *op. cit.*, p. 219.

21 Al. Artimon și C. Eminovici, *Carpica*, X, 1978, p. 271—302.

din stratul de cultură și dintr-o groapă de provizii²². Fără îndoială continuarea cercetărilor în așezarea de la Ștefan cel Mare, va duce la îmbogățirea datelor privind așezarea din secolele II — III, contribuind astfel la mai buna cunoaștere a istoriei și civilizației dacilor liberi de pe Valea Trotușului, importantă arteră de legătură între lumea dacilor liberi din spațiul est-carpatic și Provincia Dacia romană.

NECROPOLE CARPICE

1. Dămieniști, județul Bacău.

În localitatea Dămieniști, județul Bacău (fig. 1/3), în punctul „La Tomiță“, în anul 1976 cu prilejul unor lucrări de interes obștesc au fost descoperite mai multe morminte dintr-o necropolă carpică. Necropola este situată în marginea de est a satului Dămieniști, în stînga șoselei Bacău — Dămieniști — Călugăreni.

Cu prilejul descoperirilor întîmplătoare din 1976 a fost recuperat, aproape în totalitate, inventarul a 19 morminte de incinerare în urne cu, sau fără capac²³. Avînd în vedere importanța materialelor descoperite, precum și eventualitatea distrugerii, prin alte lucrări de interes obștesc de noi morminte, s-a procedat, în anii 1983-1986, la efectuarea de cercetări arheologice sistematice, cercetări care au avut, în fapt, caracter de salvare.

Prin cercetările arheologice din anii 1983-1986 s-a demonstrat că la Dămieniști, punctul „La Tomiță“ (fig. 2/1) se află o necropolă plană, birituală, care a aparținut unei comunități sătești de daci liberi din apropiere. Din necropola de la Dămieniști s-au descoperit 68 de morminte²⁴, dintre care 67 sînt morminte de incinerare și un mormînt de înhumare. Singurul mormînt de înhumare (M₃₀) descoperit la Dămieniști, care evidențiază caracterul biritual al necropolei, a aparținut unui copil. Groapa mormîntului de înhumare a fost în mare parte distrusă de șanțul unui siloz. În porțiunea gropii nederanjată, la adîncimea de -0,80 m a fost găsit craniul, foarte friabil, și puține resturi din scheletul trunchiului. Aproximativ pe umărul stîng s-a găsit o fibulă din bronz (fig. 9/6). Scheletul, așezat cu fața în sus, a fost orientat pe direcția N (capul) — S (picioarele).

Din cele 67 de morminte de incinerare 62 aparțin categoriei de morminte de incinerare în urne cu, sau fără capac, iar 5 categoriei de morminte de incinerare în groapă simplă, fără urnă. Nu s-au surprins supra-

22 Idem, *op. cit.*, p. 273.

23 Ioan Mitrea, *Carpica*, XIV, 1982, p. 65—79.

24 În cele 68 de morminte sînt incluse și cele 19 morminte descoperite întîmplător în 1976. Numerotarea mormintelor descoperite prin săpăturile sistematice a început de la M₂₀. Dacă avem în vedere că în M₂₀, M₃₃, M₅₆ și M₆₀ sînt de fapt cîte două morminte, și că unele morminte au fost probabil distruse anterior anului 1976 — după declarațiile unor săteni din Dămieniști — atunci putem aprecia că în necropola din punctul „La Tomiță“ au fost peste 75—80 morminte.

puneri sau întretăieri de morminte. Această constatare presupune existența unor semne de recunoaștere a mormintelor, probabil din lemn, sau simple mușuroaie de pământ.

Mormintele de incineratie în urne aveau gropile de formă rotundă sau ușor ovoidală în plan orizontal. În plan vertical, gropile erau mai puțin tronconice și mai rar cilindrice. Diametrul gropilor, în toate cazurile, era direct proporțional cu diametrul maxim al urnelor, de regulă diametrul gropii depășea cu cca. 0,15 — 0,25 m diametrul urnei. Așa de exemplu groapa mormintului M₂₁ avea diametrul de 0,56 m iar diametrul maxim al urnei era de 0,30 m; groapa mormintului M₃₆ avea diametrul de 0,48 m iar diametrul maxim al urnei era de 0,26 m; groapa mormintului M₄₀ avea diametrul de 0,38 m iar diametrul maxim al urnei era de 0,22 m. Adâncimea gropilor varia între cca. - 0,38 și - 0,90 m (de exemplu - 0,38 m la M₃₂; - 0,75 m la M₂₀ și - 0,90 m la M₂₈). În situațiile în care gropile aveau o adâncime mai mică, deseori partea superioară a urnelor a fost distrusă prin lucrările agricole (fig. 3/1,2; 6/5; 8/6,11). Din această cauză e greu de precizat cu certitudine care din urnele, a căror parte superioară a fost de fapt distrusă prin lucrările agricole, au avut sau nu capace. Un fapt este totuși sigur și anume că majoritatea urnelor au avut capace. Frecvent s-au folosit drept capace castroane și străchini (fig. 4/4; 5/4,6; 7/3,4), mai rar fructiere (fig. 4/2; 7/8) sau fragmente ceramice (de exemplu în M₂₂, M₂₆, M₄₄), precum și capace din lut special confecționate la roată (fig. 5/3; 6/3; 7/5,6; 8/10). Într-un caz urna a avut drept capac un „dop“ dintr-o gresie, rotunjită pentru a se putea fixa în gîtul urnei (fig. 6/4). O situație oarecum asemănătoare s-a întilnit la Pădureni, unde urna din M₃₂ era acoperită cu o gresie plată, cu marginea rotunjită²⁵.

Că urne s-au folosit vase din lut lucrate cu mîna sau la roată. Majoritatea urnelor este reprezentată prin vase lucrate la roată de culoare cenușie sau roșie-cărămizie. Predomină urnele de culoare cenușie (cca. 70 % din totalul urnelor lucrate la roată). În unele cazuri, urnele, sau urnele și capacele, au fost confecționate special pentru a fi folosite în scopuri funerare (fig. 1/3; 5/3; 6/3; 7/5,6; 8/10). Deseori drept urne s-au folosit vase de uz comun. În cîteva morminte distruse (M₂₁ și M₂₇) s-au găsit fragmente de amfore, indicînd folosirea acestui tip de vas drept urnă. Multe din fragmentele de amfore descoperite în aria necropolei provin probabil din exemplare distruse cu prilejul banchetelor funerare.

În majoritatea urnelor cu capac s-au găsit mai multe oase. În mai multe cazuri (M₂₀ A, M₂₀ B, M₃₃ B, M₄₈) în care capacele au fost bine fixate, urnele erau aproape pline cu oase. Observații atente au permis constatarea că resturile de la rugul de incinerare erau adunate cu grijă și depuse în urnă într-o oarecare ordine. Fragmentele de craniu și bucățile mai mari de oase erau depuse pe fundul urnei, iar în partea superioară a umpluturii predominau oasele mai mici, amestecate cu cenușă

25 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 30.

și cărbuni. Spre mijlocul și baza urnei se aflau și obiectele ce au aparținut defunctului.

Urnele erau depuse în poziție verticală, de regulă pe mijlocul gropilor. De regulă în fiecare groapă era depusă câte o urnă. În patru cazuri însă (M₂₀, M₃₁, M₅₆ și M₆₀) s-au găsit câte două urne într-o groapă, fiind vorba de morminte duble. O situație aparte o reprezintă complexul funerar²⁶ format din cinci urne (M₄₆ la M₅₀) depuse în aceeași groapă (fig. 2/2). Fiecare urnă conținea resturile incinerate ale unui singur individ²⁷. Morminte de incinerare duble se cunosc încă din epoca geto-dacică. Amintim, spre exemplu, mormintele de incinerare duble descoperite în necropola de la Buceag, datată în secolele V — IV î.H.²⁸ Morminte de incinerare duble s-au întâlnit și în alte necropole carpice, de exemplu la Oncești, jud. Bacău²⁹, precum și în necropole din Dacia romană, ca de exemplu la Locusteni³⁰. Deocamdată un unicat îl reprezintă complexul format din cinci urne descoperit la Dămieniști.

În urne pe lângă accesorii vestimentare și podoabe au fost depuse și alte obiecte. Astfel în M₃₃ s-a găsit o căniță lucrată la roată din pastă cenușie, în poziție culcată, iar în M₂₈ s-a găsit un ac de fier. Vase de ofrandă, constând din cănițe, au apărut și în alte necropole ale dacilor liberi, de exemplu la Poienești³¹, Săucești³², Văleni³³, Oncești³⁴, precum și în necropola daco-romană de la Locusteni³⁵. Și acele din fier, de tipul celui de la Dămieniști sînt cunoscute din necropolele dacilor liberi, ca de exemplu la Poienești³⁶, Gălănești — Bărboasa³⁷, Văleni³⁸. De reținut că 10 din cele 11 ace de cusut descoperite la Văleni s-au găsit în morminte de incinerare din faza a II-a a necropolei³⁹.

La Dămieniști s-au găsit și 5 morminte de incinerare în groapă simplă, fără urnă. Mormintele de incinerare fără urne au oasele calcinate depuse într-o groapă, de regulă rotundă, ușor tronconică, avînd diametrul situat între cca. 0,30 — 0,55 m. Adîncimea acestor gropi merge pînă la cca. -0,65 m (în cazul mormîntului M₂₀). Pe lângă puținele

26 Ioan Mitrea, SCIVĂ, 39, 1988, 4, p. 369—380.

27 Ibidem, p. 378—379, rezultatele expertizei antropologice realizate de N. Mirițoiu.

28 M. Irimia, MCA, a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 221—223.

29 Vezi mai jos, p. 154.

30 G. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1980, p. 55, menționează că „în patru cazuri s-au găsit în același mormînt două urne și într-un caz trei urne în aceleași mormînt”.

31 R. Vulpe, *Materiale*, I, 1953, p. 349, 456, fig. 9.

32 V. Căpitanu, *Carpica*, VIII, 1976, p. 181, fig. 8/4.

33 Ion Ioniță, Vasile Urschi, *op. cit.*, p. 87.

34 Vezi mai jos, p. 157.

35 G. Popilian, *op. cit.*, p. 14, 16, 17, 19—21, 23—25, 31—34, 37, 39—40, 45—46, 49, 51—53.

36 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 389, 397, fig. 275/6.

37 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 67, 71, 82, fig. 17/5, 9.

38 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 59, 88.

39 Ibidem.

resturi de oase calcinate, depuse pe fundul gropii, rareori se găsesc și alte obiecte, precum mici fragmente ceramice, mărgelae și cărbuni.

În aria necropolei nu s-au găsit amenajări care ar putea fi puse în legătură cu rugurile de incinerare, ceea ce dovedește că incinerarea s-a făcut în afara perimetrului necropolei. În suprafața necropolei s-a găsit doar o singură vatră deschisă, din lut, circulară, ușor alveolată, cu diametrul de cca. 0,50 m, situată la -0,30 m adâncime, respectiv la nivelul de călcare din secolele II — III. Pe vatra arsă pe o grosime de 0,07 — 0,09 m nu s-au găsit alte materiale în afară de cenușă și pigmenți de cărbuni. Probabil că avem o vatră din acelea folosite la pregătirea presupuselor agape funerare⁴⁰.

Numeroase morminte de la Dămieniști au un inventar deosebit de bogat, ceea ce indică o anume prosperitate a unor membri din cadrul comunității ce au folosit această necropolă. Aceeași bunăstare este sugerată și de faptul că majoritatea vaselor folosite ca urne erau noi, elegante, unele confecționate special în acest scop. Inventarul bogat și valoros al unor morminte poate fi pus în legătură nu numai cu o prosperitate de ansamblu a comunității ce a folosit necropola dar și cu existența unor diferențieri social-economice. Fără îndoială că mormintul M₄₆ cu un inventar deosebit de bogat, variază și valoros⁴¹, a aparținut unei femei ce făcea parte din rîndurile celor mai înstăriți membri ai comunității.

Inventarul mormintelor de la Dămieniști este format din ceramică, accesorii pentru veșminte și obiecte de podobă. Inventarul aflat în urne este în multe cazuri bine păstrat, fapt ce dovedește că obiectele nu au venit în contact un timp mai îndelungat cu focul. Există însă și obiecte (în special mărgelae din sticlă, dar și unele podobe din argint filigranat) care au fost într-un contact mai puternic și îndelungat cu focul, fiind arse pe rug probabil împreună cu defunctul.

În ansamblul inventarului un loc aparte îl ocupă ceramica. Predomină categoria lucrată la roată, din pastă fină, cenușie sau roșie-cărămizie.

Ceramica lucrată cu mîna, din pastă poroasă, foarte friabilă, neîntregibilă, este reprezentată de câteva vase borcan, avînd corpul alungit și ușor bombat sau aproape cilindric, uneori ornamentate cu brie în relief, simple sau alveolate și mai rar butoni în relief (fig. 3/2). Asemenea urne constînd din vase lucrate cu mîna, arse neuniform s-au găsit în mai multe morminte (de exemplu în M₂₄, M₂₆, M₃₀, M₄₃). În unele cazuri urnele lucrate cu mîna au fost acoperite cu fragmente ceramice provenind tot din vase lucrate cu mîna. În M₂₆, în care urna era un vas lucrat cu mîna, neîntregibil, s-au găsit și câteva bucăți dintr-o ceașcă cu o toartă. Vase lucrate cu mîna, folosite drept urne, se întilnesc, în diferite proporții, în multe din necropolele dacilor liberi, ca de exemplu la Mol-

⁴⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 34 și nota 98.

⁴¹ Ioan Mitrea, *op. cit.*, în SCIVA, 39, 1988, 4, p. 371—372, fig. 3.

doveni⁴², Văleni⁴³ etc., precum și în necropole din Dacia romană ca de exemplu la Soporu de Cîmpie⁴⁴ în Transilvania sau la Locusteni⁴⁵ în Oltenia. Și ceștile lucrate cu mîna, tronconice, cu o toartă, folosite drept capace, s-au întîlnit și în alte necropole ale dacilor liberi, ca de exemplu la Poieniști⁴⁶, Văleni⁴⁷ etc., dar și în necropole din Dacia romană, ca de exemplu la Locusteni⁴⁸.

Cum s-a menționat deja, majoritatea vaselor, folosite ca urne și capace, în necropola de la Dămieniști, au fost lucrate la roată. Aceste vase au fost confecționate dintr-o pastă foarte bine frămîntată, sint lucrate îngrijit și bine arse. Majoritatea vaselor lucrate la roată au o culoare cenușie, deschisă, nelipsind categoria vaselor de culoare roșie-cărămizie.

Forma vaselor lucrate la roată folosite drept urne, este de o mare varietate, de la vase care au corpul aproximativ sferoidal (fig. 5/5 ; 8/1,2,4,7 — 10) sau ovoidal (fig. 4/6 ; 6/2), pînă la cele piriforme (fig. 6/5 ; 8/11), tronconice (fig. 4/1,3 ; 6/1 ; 8/5), și mai rar castroane mari cu trei torți (fig. 7/1,7). Gura vaselor-urnă este mai mult (fig. 5/1,2 ; 6/1,2 8/1 — 4,7) sau mai puțin largă (fig. 4/6 ; 5/5 ; 6/5 ; 8/6,8,9,11), buza răsfrîntă, uneori pînă la orizontal (fig. 7/2 ; 8/4,5). În unele cazuri urnele nu au buză, gura este ușor arcuită în interior, ușurînd fixarea capacului confecționat special în acest scop (fig. 8/10). Deseori vasele-urnă, lucrate la roată, au fost ornamentate, de regulă cu nervuri în relief, situate sub buză sau pe umăr (fig. 5/1 ; 6/1 ; 8/2,3,11,12), și mai rar cu striuri orizontale dispuse pe corpul vasului (fig. 8/9). Toate vasele lucrate la roată au fund inelar, corpul acoperit cu angobă (cenușie sau roșie-cărămizie). Vase lucrate la roată, cenușii sau roșii-cărămizii, folosite ca urne, de tipul celor de la Dămieniști s-au descoperit în toate necropolele carpice, începînd cu Poieniști⁴⁹, Moldoveni⁵⁰, Bărboasa — Gălănești⁵¹, Săucești⁵², Văleni⁵³ și în multe altele⁵⁴.

42 Iulian Antonescu *Materiale*, VI, 1959, p. 478—480 ; idem, *Materiale*, VII, 1961, p. 450.

43 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 67—68 ; 123, fig. 21/26 ; 126, fig. 24/17 ; 127, fig. 25/33 ; 130, fig. 28/39 ; 132, fig. 30/47 ; 133, fig. 31/22 ; 135, fig. 33/30.

44 D. Protase, *Un cîmîtir dacic din epoca romană la Soporu de Cîmpie. Contribuții la problema continuității în Dacia*, București, 1976, p. 55, pl. XLI—XLIII.

45 G. Popilian, *op. cit.*, p. 78—82 ; pl. XLIII/5—8 ; pl. XLV/1—4.

46 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 318, 324, 408—409 și ilustrația corespunzătoare.

47 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 68—69 ; 135, fig. 33/20 ; 141, fig. 39/4 ; 155, fig. 53/47.

48 G. Popilian, *op. cit.*, p. 15, 29, 32, 36, 42, 53, 82—83 și ilustrația corespunzătoare.

49 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 317, fig. 106 ; 326, fig. 127 ; 338, fig. 150 și 151 ; 361, fig. 205 ; 375, fig. 244 ; 401, fig. 308.

50 Iulian Antonescu, *Materiale*, VII, 1961, p. 452, fig. 3.

51 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 92, fig. 2/1 ; fig. 4/4.

52 Idem, *Muzeul Național*, III, 1976, p. 168, fig. 2/1 ; 173, fig. 5/4.

53 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 69—70 și ilustrația citată în aceste pagini.

54 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 286, pl. LXX/3 ; 287, pl. LXXI/1 ; 291, pl. LXXV/2.

Drept capace s-au folosit castroane, străchini (fig. 4/4 ; 5/4,6), precum și fructiere (fig. 4/2 ; 7/8), de culoare roșie-cărâmbie și mai frecvent de culoare cenușie. Nu lipsesc nici capacele special confecționate, de formă emisferică, cu butonul scund sau înalt, cu marginea orizontală și gardina de fixat verticală (fig. 5/3 ; 6/3 ; 7/5,6). Castroane și străchini de tipul celor de la Dămieniști s-au întâlnit în toate necropolele carpice, ca de exemplu la Poieniști⁵⁵, Moldoveni⁵⁶, Săucești⁵⁷, Văleni⁵⁸ etc. Și fructierele s-au întâlnit deseori, de exemplu la Poieniști⁵⁹, Săucești⁶⁰, Văleni⁶¹ etc. Capace special confecționate, pentru o anume urnă chiar, de tipul celor aflate la Dămieniști, s-au descoperit în mai multe necropole din secolele II — III, amintim de exemplu pe cele descoperite la Poieniști⁶², Gălănești — Bărboasa⁶³, Văleni⁶⁴.

Cănița aflată în urna din M₃₃, are corpul aproximativ bitronconic, gîtul cilindric și gura ușor răsfrîntă. Este lucrată la roată, din pastă cenușie fină (fig. 19/3). Toarta, realizată dintr-o bandă lată, cu șanțuire mediană, pornește de la nivelul buzei și se oprește pe diametrul maxim al corpului căni. Căni asemănătoare s-au mai descoperit în necropolele de la Poieniști⁶⁵, Văleni⁶⁶ etc.

Din categoria ceramicii de import amintim doar câteva fragmente provenind din amfore romane, avînd corpul ovoidal, gîtul strîmb și două torți. Nu s-au găsit exemplare întregibile.

În multe din mormintele de incinerare, precum și în mormîntul de înmormîntare s-au descoperit mai multe fibule. Marea majoritate a fibulelor sînt din bronz (fig. 9/1 — 9,11), fără a lipsi însă exemplarele din fier (fig. 9/10).

Fibulele din bronz au corpul profilat, arcul mai mult sau mai puțin curbat, baza trompetiformă, resortul bilateral de regulă mare (fig. 9/2, 4,5,11). Deseori au un nod sau prag la punctul de întîlnire al piciorului cu arcul (fig. 9/1 — 9, 11), iar la capăt un buton. Uneori piciorul fibulei este ornamentat (fig. 9/7, 9). Agrafa este dreaptă sau curbată, iar portagrafa mai mult sau mai puțin scundă. Acest tip de fibulă își găsește analogii în grupa fibulelor de tip carpic, majoritatea încadrîndu-se în secolul al III-lea⁶⁷. Dintre analogiile cele mai apropiate menționăm

55 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 451—452.

56 Iulian Antonescu, *Materiale*, VI, 1959, p. 477—478.

57 V. Căpitanu, *Carpica*, VIII, 1976, fig. 3/2, 4 ; 6/1, 2.

58 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 71—72 cu ilustrația citată.

59 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 328, fig. 131.

60 V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 166, fig. 8/5.

61 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 72—73 cu ilustrația menționată.

62 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 321, fig. 117 ; 383, fig. 265/2.

63 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, fig. 6/1 ; 10/4.

64 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 73 cu ilustrația corespunzătoare,

menționată în text.

65 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 349 ; 456, fig. 9.

66 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 71 ; 167 fig. 65/3.

67 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 100—101, pl. CLXVI/1—5, 8—10 ; CLXVII/1—3, 5—8 ; CLXVIII/1—3, 5—6.

unele din fibulele din bronz descoperite la Poieniști⁶⁸, Pădureni⁶⁹, Săucești⁷⁰, Poiana — Dulcești, nivelul II⁷¹ și Văleni⁷².

Fibulele din fier (fig. 9/10) au arcul ușor curbat, portagrafa scundă, piciorul terminat printr-un buton. Resortul lateral este mare, la punctul de întâlnire al piciorului cu arcul are un nod. Fibule din fier, asemănătoare celei de la Dămienesti, cunoaștem din descoperirile de la Poieniști⁷³ și Gălănești — Bărboasa⁷⁴.

Din seria podoabelor menționăm și medalioanele-pandantiv, confecționate din monede romane de argint⁷⁵.

În câteva morminte s-au găsit câte unul sau doi cercei din argint (fig. 10/1, 4, 5, 8, 9, 12 — 14) lucrați în tehnica filigranului, de tipul celor circulari cu placă, bogat ornamentați cu granulații. În unele cazuri, protuberanța mare din centrul plăcii precum și granulele înconjurătoare au fost placate cu foiță subțire de aur, bine păstrată (fig. 10/12 — 13). Cercei din argint lucrați în tehnica filigranului, s-au descoperit în numeroase necropole din lumea dacilor liberi, ca de exemplu la Poieniști⁷⁶, Moldoveni⁷⁷, Săucești⁷⁸, Pădureni⁷⁹ și Văleni⁸⁰, dar și în necropole din Dacia romană ca de exemplu la Soporul de Cîmpie⁸¹ și Locusteni⁸². Un cercei din argint, lucrat în tehnica filigranului, poleit cu un strat subțire de aur, a fost descoperit în necropola de la Văleni⁸³.

Tot din argint, în tehnica filigranului, au fost lucrați și pandantivii coșuleț (fig. 10/2, 3, 7), perlele-pandantive în formă de butoiase (fig. 10/6, 10, 11), cu analogii în descoperirile de la Poieniști⁸⁴, Moldoveni⁸⁵, Săucești⁸⁶, Văleni⁸⁷ etc. din aria dacilor liberi, dar și la Soporul de Cîmpie⁸⁸ și Locusteni⁸⁹ în Dacia romană (pentru perlele-pandantive în formă de butoiase).

68 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 332 ; 387 ; 394—395.

69 S. Morintz și Gh. Bichir, *Materiale*, VI, 1959, p. 491, fig 3/1

70 V. Căpitanu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 331, fig. 30/3 ; idem, *Carpica*, VIII, 1976, p. 173 ; 178, fig. 9/1, 3.

71 Gh. Bichir, *Cultura carpică*, p. 382, pl. CLXVI/9.

72 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 60-61, cu ilustrația la care se face trimitere în text.

73 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 355, fig. 188.

74 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, fig. 11/3.

75 Ioan Mitrea, *Carpica*, XIV, 1982, p. 72, fig. 4/17, 18 ; p. 75.

76 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 330, fig. 137 ; 338, fig. 149/4 ; 405, fig. 319.

77 Iulian Antonescu, *Materiale*, VI, 1959, p. 477, fig. 6/5.

78 V. Căpitanu, *Carpica*, VIII, 1976, p. 161 ; 163, fig. 10/6-9.

79 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 392, pl. CLXXVI/1, 2.

80 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 64-65 și ilustrația citată în text.

81 D. Protase, *op. cit.*, p. 16, 65, fig. 4/3-10.

82 G. Popilian, *op. cit.*, p. 93.

83 Ion. Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 65 ; 150, fig. 48/36.

84 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 330-337.

85 Iulian Antonescu, *Materiale*, VI, 1959, p. 477, fig. 6/5.

86 V. Căpitanu, *Carpica*, 1976, p. 163, fig. 10/2, 4.

87 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 65.

88 D. Protase, *op. cit.*, p. 65.

89 G. Popilian, *op. cit.*, p. 93.

Dintre obiectele de podoabă fac parte și câteva verigi din argint (fig. 11/16) sau bronz (fig. 11/11, 15) care au putut fi folosite drept cercei. Asemenea verigi s-au întilnit la Poienești⁹⁰, Gălănești — Bărboasa⁹¹ și Văleni⁹². Un interes deosebit prezintă cele câteva brățări din bronz (fig. 11/1, 21, 22), din care două erau aproape drepte (fig. 11/21, 22), probabil fiind în curs de finisare. Brățara întregă, era confecționată dintr-o bară relativ subțire, rotundă în secțiune, avînd la un capăt cîrlig, iar la celălalt, ochi pentru prindere. Cîrligul și ochiul de prindere au fost realizate prin îndoirea sîrmei, care după ce formează două spirale se înfășoară în jurul barei (fig. 11/1). Brățări asemănătoare s-au descoperit la Poienești⁹³, Nănești — Parincea⁹⁴ și Văleni⁹⁵.

Din inventarul necropolei de la Dămieniști fac parte și alte obiecte, în primul rînd numeroase mărgelile, din sticlă albă, roșie și albastră, dar și din cornalină, coral și calcedoniu (fig. 11/3 — 10, 12 — 14, 17 — 20). Deseori aceste mărgelile, din diferite materii prime și de forme diferite, erau grupate în șiraguri⁹⁶. În unele morminte numărul mărgelilor este destul de mare. Astfel în M₂₈ s-au găsit 37 de mărgelile, iar în M₄₆ se remarcă o perlă din sticlă albastră, cu ornament în „ochi de pisică“, realizat prin încrustații cu alb și negru. Mai amintim o perlă din bronz, cilindrică, ornamentată cu granule (fig. 11/2), precum și un fragment de lăntșor dintr-o sîrmă subțire de bronz și o clamă mică din bronz⁹⁷.

Analiza inventarului descoperit la Dămieniști, atributele intrinseci ale diferitelor obiecte, analogiile menționate, ne determină a încadra această necropolă în faza tîrzie a culturii carpice⁹⁸, într-o etapă cronologică situată între ultima parte a secolului al II-lea e.n. și a doua jumătate a secolului al III-lea e.n. Foarte probabil majoritatea mormintelor pot fi încadrate spre mijlocul secolului al III-lea e.n., vreme în care lumea dacilor liberi de la est de Carpați, în primul rînd carpii, au atîns nu numai apogeul puterii lor politico-militare⁹⁹, ci și o treaptă superioară în dezvoltarea economico-socială și culturală.

Pentru o datare tîrzie a necropolei carpice de la Dămieniști pledează procentul ridicat de ceramică roșie-cărămizie¹⁰⁰, absența mărgelilor de lapislazuli, care se întilnesc cu precădere în complexe carpice timpurii¹⁰¹, prezența a cîte două fibule într-un mormînt (M₄, M_{33B}), bogatul inventar aflat în multe morminte, în primul rînd numeroasele

90 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 440.

91 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, fig. 12/1, 2, 4-11, 15.

92 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 66.

93 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 415-416; 440, fig. 346/1.

94 V. Căpitanu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 332, fig. 31.

95 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 62; 155, fig. 53/34, 62.

96 Ioan Mitrea, *Çarpica*, XIV, 1982, p. 72; fig. 4/15, 16.

97 Idem, *SCIVA*, 39, 1988, 4, p. 372; 374, fig. 3/13.

98 Gh. Bichir, *op. cit.*, passim.

99 Idem, *op. cit.*, p. 178-179.

100 Idem, *op. cit.*, p. 70 consideră creșterea procentului de ceramică roșie-cărămizie o caracteristică a fazei tîrzii a culturii carpice.

101 Idem, *op. cit.*, p. 124; 148.

piese din argint filigranat, din care unele aurite, fapt ce dovedește o mai strînsă legătură cu civilizația romană dar și o prosperitate crescîndă¹⁰² a comunităților de daci liberi de la est de Carpați.

2. Oncești, jud. Bacău

Pe teritoriul satului Oncești, com. Oncești, jud. Bacău (fig. 1/5), a fost descoperită întîmplător în 1983 o necropolă carpică de incinerare. Locul descoperirii este situat pe malul stîng al pîriului Valea Iepe, în imediata apropiere de incinta cantonului silvic nr. VII (fig. 12/1), la cca. 1 Km nord-est de satul Oncești.

Un sondaj de informare și salvare, efectuat în 1984, a dus la descoperirea a încă patru morminte de incinerare¹⁰³. Continuarea cercetărilor arheologice sistematice, în anii 1985-1987, a avut drept rezultat descoperirea unei necropole plane de incinerare, necropolă care a aparținut unei comunități de daci liberi, a căror așezare se află în apropiere (fig. 1/5).

Prin cercetările sistematice, avînd caracter de salvare¹⁰⁴, efectuate în anii 1984-1987, au fost descoperite 73 de morminte de incinerare¹⁰⁵, din care 59 de tipul celor în urne cu, sau fără, capac și 14 morminte de incinerare de tipul celor în groapă simplă, fără urnă. Gropile mormintelor de incinerare în urne, ca și gropile mormintelor fără urne, sînt, de regulă tronconice, mai rar aproape cilindrice, cu diametrul gurii mai mare decît al bazei. Diametrul gurii gropilor era mai larg cu cca. 0,10 — 0,25 m față de diametrul maxim al vasului folosit drept urnă. La mormintele duble gropile sînt aproximativ ovoidale.

Deoarece terenul pe care se află necropola este în pantă și a fost mereu spălat, prin scurgerea apelor de la plîi și zăpezi pe direcția est-vest, iar arăturile sînt realizate, an de an, la adîncimi tot mai mari, în multe cazuri gura urnelor a fost distrusă, dislocată și împrăștiată (fig. 12/3; 16/9). În mai multe cazuri urnele au fost distruse prin lucrările

102 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 98.

103 Materialele recuperate din descoperirile întîmplătoare din 1983, care provin din cel puțin 17 morminte de incinerare în urne cu, sau fără capac, precum și materialele rezultate din cercetările sistematice din 1984, au fost valorificate științific de autorul acestui articol, în *Carpica*, XVII, 1985, p. 81-92.

104 Cercetările arheologice sistematice de la Oncești-Canton au de fapt caracterul unor săpături de salvare deoarece prin lucrările agricole, în speță arăturile tot mai adînci efectuate an de an, situl arheologic de aici continuă să fie amenințat cu distrugerea. După informațiile primite de la unii mecanizatori, în fiecare campanie de arături sînt dislocate și distruse cîteva urne, fapt ce ne-a determinat să intervenim la factorii în drept pentru a dispune evitarea arăturilor prea adînci, timp de cîteva ani, pînă la încheierea cercetărilor arheologice, respectiv epuizarea necropolei. În desfășurarea cercetărilor am primit permanent un sprijin deosebit din partea prof. Gh. Proșie din Oncești, căruia îi mulțumim și pe această cale.

105 Dacă la cele 73 le morminte descoperite prin săpăturile sistematice, în cele patru campanii din anii 1984-1987, adăugăm și cele 17 morminte descoperite întîmplător în 1983, ajungem la un total de 90 de morminte, fapt ce situează necropola de la Oncești-Canton, încă în acest stadiu al cercetărilor, în care este săpată doar în proporție de cca. 60 — 75% printre cele mai mari necropole din aria lumii dacilor liberi de la est de Carpați.

agricole, păstrându-se „in situ“ doar fundul urnelor (fig. 12/2, 3, 7 ; 13/2 ; 14/2 ; 15/2). Presiunea pământului, exercitată pe direcția scurgerii apelor, deci de la est la vest, a făcut ca majoritatea urnelor să fie mai mult sau mai puțin înclinate spre vest față de poziția inițială. În unele cazuri urnele au fost chiar răsturnate (fig. 13/1).

La mormintele la care gura urnelor a fost distrusă și dislocată este greu de precizat dacă aceste urne au avut sau nu capace. Uneori capacele au fost deranjate de pe gura urnelor, distruse și împrăștiate în stratul arabil. Unele din aceste capace au putut fi recuperate, fără a se putea preciza cu certitudine de la care urnă provin. Așa de exemplu, drept capac a fost folosită și o fructieră, găsită în stratul arabil în secțiunea S₂₃ (fig. 19/6). Această fructieră a folosit drept capac pentru una din cele două urne din mormintul dublu M₆₁, din apropiere, la care nu s-au găsit capace. În cazurile în care capacul a fost presat, de pământ, în corpul urnei, chiar dacă gura urnei a fost distrusă, capacul întreg, sau spart, s-a găsit.

Și în necropola de la Oncești s-au găsit două morminte de incinerare conținând câte două urne, deci morminte duble (M₁ și M₆₁). Asemenea morminte duble s-au întâlnit și în necropola de la Dămieniști¹⁰⁶, precum și în necropola aparținând populației autohtone în curs de romanizare de la Locusteni — Dolj¹⁰⁷.

De regulă resturile de la rugul de incinerare s-au depus numai în urnă. Rareori parte din resturile de la incinerare, oase amestecate cu cărbuni și cenușă, și foarte rar mărgelile mici, s-au aruncat și peste urnă, în groapă. S-a constatat, și la Oncești, că urnele la care capacul s-a păstrat nederanjat, și în care au fost depuse resturile incinerate ale unor mături, erau aproape pline cu oase. Asemenea constatări s-au făcut și în alte necropole carpice¹⁰⁸. În multe cazuri s-a putut observa că resturile de la rugul de incinerare erau depuse în urnă într-o anumită ordine. Mai întâi erau adunate, de pe rug, oasele mari care erau depuse pe fundul urnei. De regulă tot spre fundul urnei erau depuse și fragmentele de craniu. Între oasele de la mijlocul și dinspre fundul urnei se găsesc și principalele obiecte de inventar, care probabil erau depuse împreună cu oasele mari. Apoi erau adunate și depuse în urnă resturile de oase mai mici, amestecate cu cenușă și pigmenți de cărbuni, rareori găsiindu-se și bucăți mici de crustă de la vatra rugului. Acest adevărat ritual al depunerii resturilor de la rugul de incinerare în urne a fost reconstituit prin observațiile făcute în mai multe necropole carpice¹⁰⁹.

În mormintele de incinerare în groapă simplă, fără urnă, inventarul este sărac. De regulă puținele oase calcinate se găsesc pe mijlocul fundului gropii. Uneori pe lângă oase și cărbuni s-au găsit și fragmente ceramice, neîntregibile, provenind din vase sparte ritual, cu ocazia banchetului funerar. În câteva cazuri s-au găsit și mărgelile.

106 Vezi mai sus, p. 147.

107 G. Popolian, *op. cit.*, p. 55.

108 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 31.

109 Ibidem.

Ca urne s-au folosit vase lucrate cu mâna și vase lucrate la roată, ultimele confecționate din pastă cenușie sau roșie-cărămizie. Din cele 59 de morminte în urnă, în 21 de cazuri drept urne s-au folosit vase lucrate cu mâna. Aceste morminte sînt răspîndite pe toată întinderea necropolei. Urnele lucrate cu mâna sînt slab conservate, datorită pămîntului în care au fos depuse, un pămînt argilos, çlisos și aproape permanent umed. Din această cauză majoritatea urnelor lucrate cu mâna nu s-au putut întregi. Unele observații privind forma, dimensiunile și ornamentația acestor urne s-au putut face în timpul săpăturilor (fig. 12/2, 7 ; 13/1 ; 14/1, 2 ; 15/1, 2). După scoaterea acestor urne din pămînt, majoritatea nu s-au putut restaura. Vasele lucrate cu mâna, folosite ca urne, erau confecționate dintr-o pastă grosieră, foarte friabilă. Ca forme sînt borcane ovoidale, uneori au corpul alungit, gîtul bine conturat, marginea mai mult sau mai puțin răsfrîntă, ornamentate uneori pe umăr sau pîntec cu nervuri, briu alveolat și mai rar butoni. Asemenea vase lucrate cu mâna au fost descoperite și în alte necropole carpice, ca de exemplu la Bărboasa — Gălănești¹¹⁰ și Văleni¹¹¹. Vase asemănătoare au fost întilnite și în necropole ale dacilor în curs de romanizare, ca de exemplu la Soporu de Cîmpie¹¹², Locusteni¹¹³ și Enisala¹¹⁴.

Majoritatea urnelor descoperite la Oncești — Canton au fost lucrate la roată, din pastă bună. Cele mai multe vase lucrate la roată sînt cenușii, dar nu lipsesc nici vasele-urnă de culoare roșie-cărămizie (M₈, M₁₃, M₂₁, M₆₂). Vasele-urnă, lucrate la roată au forme diverse, de la ovoidale (fig. 16/1, 2, 10, 13), sferoidale (fig. 16/3, 5 ; 19/1), piriforme (fig. 16/4). Uneori au gura ușor îngroșată (fig. 16/6). Gura vaselor-urnă este mai mult (fig. 16/1—5, 15) sau mai puțin largă (fig. 16/9, 10, 14), buza răsfrîntă, pînă la orizontal (fig. 16/1—5 ; 13/15, 16 ; 19/1, 9). Pe corpul vaselor se întilnesc ornamente constînd din nervuri, dispuse sub gură vasului sau pe umăr (fig. 19/1—3, 10, 15, 16 ; 19/9). În M₂₃ s-a găsit o urnă cu două torți (fig. 16/6). Urna din M₄₄ este un vas cu o toartă, un urcior, lucrat dintr-o pastă cu cioburi negre în compoziție, avînd o formă sferoidală. Suprafața vasului este aspră, de aspect zgrunțuros (fig. 16/14). În M₅₇ s-a folosit drept urnă un urcior, cenușiu, de formă sferoidală, cu o toartă. Fiînd puternic presat de pămînt, sfărîmat, nu s-a putut reîntregi. Toate vasele-urnă lucrate la roată au fundul inelar. În majoritatea cazurilor suprafața a fost acoperită cu angobă cenușie sau roșie.

Vase lucrate la roată, ovoidale, sferoidale, piriforme, bitronconice, de tipul celor de la Oncești s-au descoperit frecvent în necropole ale dacilor liberi, precum la Poienesti¹¹⁵, Bărboasa — Gălănești¹¹⁶, Moldo-

¹¹⁰ V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 64.

¹¹¹ Ion Ioniță, *Vasile Ursachi, op. cit.*, p. 67-68 cu ilustrația corespunzătoare la care se face trimiteri în text.

¹¹² D. Protase, *op. cit.*, p. 55, pl. XLI — XLIII.

¹¹³ G. Popilian, *op. cit.*, p. 78-82, pl. XLIII/5-8 ; XLIV ; XLV/1-4.

¹¹⁴ M. Babeș, *SCIV*, 22, 1971, 1, p. 26, fig. 2/3, 5 ; 5/1.

¹¹⁵ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 318, 320, 326, 329, 337, 340-341, 345, 361, 375, 401 și ilustrația corespunzătoare.

¹¹⁶ V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 64-65 ; fig. 2/1-6 ; 3/1-4 ; 4/1-4 ; 5/4.

veni ¹¹⁷, Pădureni ¹¹⁸, Săucești ¹¹⁹, Văleni ¹²⁰ etc. Vase cu două torți, de forma unor amfore, cum este urna din M₂₈ de la Oncești s-au descoperit și în necropola de la Bârboasa — Gălănești ¹²¹. Mai rar se întâlnesc vasele cu o toartă de forma celor de la Oncești din M₄₄ și M₅₇¹²¹ bis.

Drept capace s-au folosit vase lucrate la roată sau cu mâna. Din prima categorie menționăm castroanele lucrate din pastă fină, cenușie sau roșie-cărămizie (fig. 16/8, 12; 17/2, 3, 5—7; 19/7) așezate cu gura în jos, de tipul celor de la Poieniști ¹²², Moldoveni ¹²³, Bârboasa — Gălănești ¹²⁴, Săucești ¹²⁵, Dămieniști ¹²⁶, Văleni ¹²⁷. În unele cazuri (de exemplu M₁, M₄, M₆₆, M₆₉) s-au folosit drept capace fructiere întregi (fig. 17/8; 19/6) așezate cu gura în jos (fig. 12/7, M₂₅) sau fragmentare, cenușii (M₁, M₆₉) și roșii-cărămizii (M₄, M₆₆), de tipul celor descoperite în necropolele aparținând dacilor liberi de la Poieniști ¹²⁸, Bârboasa — Gălănești ¹²⁹, Săucești ¹³⁰, Văleni ¹³¹ etc. Și la Oncești, în unele cazuri capacele au fost confecționate special (fig. 17/1). Este vorba de capace de tipul celor de la Poieniști ¹³², Dămieniști ¹³³, Văleni ¹³⁴ etc. La unele urne s-au folosit drept capace fragmentate din vase lucrate cu mâna; într-un caz (M₇₀) urna a fost acoperită cu un vas mare, lucrat cu mâna, de formă tronconică, în fapt un castron mare, care nu s-a putut întregi, iar în alt caz (M₆₈) urna a fost acoperită cu o ceașcă mare tronconică cu o toartă, lucrată cu mâna din pastă poroasă (fig. 18/5). Asemenea cești, folosite drept capace, s-au descoperit și la Poieniști ¹³⁵, și Văleni ¹³⁶ în lumea dacilor liberi, dar și în necropole din Dacia romană, precum la Soporul de Cîmpie ¹³⁷ și Locusteni ¹³⁸.

117 Iulian Antonescu, *Materiale*, VI, 1959, p. 474 și urm.

118 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 291, pl. LXXV/2; LXXIX/1-3 (LXXX/1-2; LXXXI/

1-2.

119 V. Căpitanu, *Carpica*, VIII, 1976, fig. 3/2; 4/2-4; 8/1-2.

120 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 69-70 cl ilustrația menționată.

121 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 81 și fig. 5/2.

121 bis. Gh. Bichir, *op. cit.*, pl. CXI/1.

122 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 451-452; 456-457.

123 Iulian Antonescu, *op. cit.*, p. 477; 478, fig. 4/1, 2.

124 V. Căpitanu, *op. cit.*, fig. 7/3; 8/3-5; 10/1, 3, 5, 7, 8.

125 Idem, *Carpica*, VIII, 1976, fig. 3/2, 4; 5/1-4.

126 I. Mitrea, *Carpica*, XIV, 1982, p. 70, fig. 3/3; 74, fig. 5/6.

127 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 71-72 cu ilustrația la care se face trimitere în text.

128 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 328, fig. 131; 358, fig. 136.

129 V. Căpitanu, *op. cit.*, fig. 8/5.

130 Idem, *Carpica*, VIII, 1976, fig. 8/5.

131 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 72-73 cu ilustrația la care se face trimitere în text.

132 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 315, fig. 101; 383, fig. 265/2.

133 I. Mitrea, *op. cit.*, p. 73; 76, fig. 6/3.

134 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 73.

135 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 318, 324, 408-409, fig. 107.

136 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 68; fig. 53/47.

137 D. Protase, *op. cit.*, p. 19, 32, 35, 41, 42, 55-56; pl. XI/2, 7; XLII/.

138 G. Popilian, *op. cit.*, p. 15, 29, 36, 42, 53, 82-83 și ilustrația menționată.

În urne, s-au găsit, în mai multe cazuri, vase de ofrandă. Astfel în M₁B s-a găsit un pahar de formă tronconică, lucrat la roată, din pastă portocalie, avînd picior cu baza conșcavă, gura largă, buza dreaptă și îngroșată la exterior. Suprafața paharului, în exterior, a fost acoperită cu angobă roșie. Corpul paharului este ornamentat cu motive realizate din creștături oblice, dispuse circular, formînd trei cercuri spre bază, iar al patrulea deasupra jumătății paharului¹³⁹. Acest tip de pahar are unele analogii cu paharele din lut descoperite în necropola de la Oncești — Cioara¹⁴⁰ și respectiv în așezarea de la Mediaș¹⁴¹ din secolele II—III e.n. În alte cinci urne (M₃₂, M₅₆, M₆₂, M₆₆ și M₇₀) s-a găsit cîte o cană cenușie de tipul celor lucrate la roată, din pastă fină, cu o toartă, avînd corpul sferoidal și gît cilindric (fig. 18/1—4), iar în două morminte (M₂₁ și M₃₄) cîte o cană de același tip de culoare roșie (fig. 18/6). Cănila erau dispuse în urnă deasupra oaselor, în poziție culcată (fig. 12/4). Căni asemănătoare celor de la Oncești — Canton s-au descoperit la Poienești¹⁴², Bărboasa — Gălănești¹⁴³, Văleni¹⁴⁴ etc.

În multe urne, pe lângă resturile de oase calcinate, cărbuni și pămînt amestecat cu cenușă, s-au găsit și diferite obiecte din fier, bronz, argint, sticlă, calcedoniu, cornalină, chihlimbar.

Dintre obiectele recuperate din descoperirile întîmplătoare din 1983, menționăm, în primul rînd, pentru importanța sa, o oglindă de tip sarmato-carpic¹⁴⁵, confecționată dintr-un aliaj metalic. Oglinda este de formă discoidală, de dimensiuni mici, cu mîner lateral perforat, avînd pe spate o tamga (roată cu spițe) și marginea reliefată (fig. 21/9). Oglinda a fost acoperită cu un lac metalic, negru, avînd fața lustruită. Avînd în vedere că cele mai tîrzii exemplare de oglinzi sarmato-carpice „nu depășesc cu mult mijlocul secolului al III-lea e.n.”¹⁴⁶, încadrăm piesa de la Oncești în prima jumătate a secolului al III-lea e.n. Tot din descoperirile întîmplătoare din 1983 s-au recuperat trei fragmente dintr-o brățară de argint¹⁴⁷ de tip daco-carpic, cu analogii în descoperirile de la Nănești¹⁴⁸ și Oncești Cioara¹⁴⁹, ce poate fi încadrată, larg, în secolele II—II d.H.

Un interes aparte prezintă și trei aplici din bronz, dintre care două întregi și una fragmentară¹⁵⁰. Au fost confecționate prin turnare. Au capătul superior cruciform, piciorul ornamentat cu un motiv pseudoîn-fășurat. În partea superioară piesele sînt plate, capătul de jos are spațele-plat și fața rotunjită. Piesele sînt prevăzute cu mici bolțuri de prin-

139 I. Mitrea, *Carpica*, XVII, 1985, p. 85-86 ; 92/8.

140 V. Căpitanu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 317-323, fig. 32/a.

141 Iudita Winkler și colaboratori, *Apulum*, XXI, 1983, p. 141 ; 146. fig. 14.

142 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 349 ; 456, fig. 9.

143 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, fig. 8/1, 2.

144 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 71 ; fig. 22/28, 46.

145 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 107-109.

146 Idem, *op. cit.*, p. 111.

147 I. Mitrea, *Carpica*, XVII, 1985, fig. 5/7, 8.

148 V. Căpitanu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 332, fig. 31.

149 Idem, *op. cit.*, p. 314, fig. 18/9.

150 I. Mitrea, *op. cit.*, p. 87, 92, fig. 6/1-2.

dere pe spate, turnate odată cu aplica, iar la capătul de sus, plat, au câte un orificiu în care a fost fixat un nit (fig. 21/3). Aceste piese au fost probabil aplicate pe un obiect din lemn sau poate pe o piesă din piele. Nu cunoaştem analogii pentru asemenea piese. Convingerea noastră este că originea lor trebuie căutată în lumea romană.

Între piesele de inventar descoperite, prin săpăturile sistematice, menţionăm câteva fibule din bronz (fig. 20/6 ; 21/4, 5, 12), care se încadrează în seria fibulelor carpice. Într-un singur mormînt (M₄) s-au găsit două fibule (fig. 21/4, 12). Trei din fibulele descoperite se încadrează în seria fibulelor din bronz care au corpul profilat, arcul mai mult (fig. 21/12) sau mai puţin curbat (fig. 20/6), cu baza trompetiformă, resortul bilateral mare (fig. 21/5, 12). Picioarul are la locul de întîlnire cu arcu un nod (fig. 20/6 ; 21/12). La unul din exemplare capătul piciorului este ascuţit (fig. 21/12). Aceste fibule îşi găsesc analogii în descoperirile de la Poienişti ¹⁵¹, Pădureni ¹⁵², Săuceşti ¹⁵³, Văleni ¹⁵⁴ etc. Un interes aparte îl prezintă una din cele două fibule descoperite în M₄. Este vorba de o fibulă masivă (fig. 21/4), confecţionată din bronz prin turnare. Corpul fibulei spre capăt este mult îngroşat, arcul prezintă un genunchi pronunţat. Capătul fibulei este terminat printr-un semidisc, iar piciorul cu buton. Pe semidiscul de la capăt prezintă trei nervuri. Corpul fibulei la exterior prezintă faţete longitudinale. Acul este lăţit la capătul de fixare, are un orificiu prin care trecea axul de susţinere. Portagrafa este mare. În aria lumii dacilor liberi nu cunoaştem analogii apropiate pentru acest tip de fibulă. În schimb fibula de la Onceşti este foarte asemănătoare cu o fibulă din bronz descoperită într-o aşezare de epocă romană de la Pernik — Bulgaria ¹⁵⁵.

În câteva morminte s-au găsit cercei din argint, lucraţi în tehnica filigranului. Sînt de tipul cerceilor circulari, cu placă, ornamentaţi cu granule (fig. 20/2, 3, 5, 7 ; 21/1, 6, 10, 11). În M₇₂ s-au găsit doi asemenea cercei, întregi (fig. 20/2, 3) şi un fragment dintr-un al treilea exemplar (fig. 20/7). Asemenea cercei din argint s-au descoperit aproape în toate necropolele din lumea dacilor liberi, în care s-au făcut săpături de mai mare amploare, de exemplu la Poienişti ¹⁵⁶, Moldoveni ¹⁵⁷, Văleni ¹⁵⁸ etc. precum şi în necropole din Dacia romană ca de exemplu la Soporu de Cîmpie şi Locusteni ¹⁶⁰. Este de reţinut totuşi situaţia de la Onceşti-Bărboasa,

151 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 332, 387, 394-395.

152 S. Morintz şi Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 491, fig. 3/1.

153 V. Căpitanu, *Muzeul Naţional*, II, 1975, p. 331, fig. 30/3 ; idem, *Carpica*, VIII, 1976, p. 178, fig. 9/1, 3.

154 Ion Ioniţă, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 60-61, cu ilustraţia la care se face trimiterea în text.

155 Piesa a fost văzută de noi în Muzeul Naţional de Istorie din Sofia, în iulie 1985.

156 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 330, fig. 137 ; 338, fig. 149/4 ; p. 405, fig. 319.

157 Iulian Antonescu, *Materialle*, VI, 1959, p. 477, fig. 6/5.

158 Ion Ioniţă, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 64-65 şi ilustraţia menţionată în text.

159 D. Protase, *op. cit.*, p. 16, 65, fig. 4/3-10.

160 G. Popilian, *op. cit.*, p. 93.

unde în nici unul din cele 291 de morminte de incinerare nu a fost semnalată prezența cerceilor din argint lucrați în tehnica filigranului ¹⁶¹. Și situația de la Văleni este de reținut, unde în peste 600 de morminte s-au găsit doar patru exemplare de cercei din argint lucrați în tehnica filigranului ¹⁶², în comparație cu necropola de la Dămieniști, unde asemenea piese de podoabă sînt mult mai numeroase ¹⁶³.

La Oncești s-au descoperit și cîteva exemplare din pandantivi-coșuleț din argint filigranat, (fig. 20/9 — 11, 14 ; 21/7, 8), de tipul celor întîlniți la Poienești ¹⁶⁴, Moldoveni ¹⁶⁵, Văleni ¹⁶⁶, Dămieniști ¹⁶⁷ etc. Lipsesc, pînă acum în necropola de la Oncești-Canton, perlele-pandantive de forma unor butoiașe, lucrate în tehnica filigranului.

În cîteva morminte s-au găsit cuțite din fier (fig. 20/13), slab conservate, ceea ce împiedică, în unele cazuri, reconstituirea tipurilor inițiale. S-a putut constata că lama unuia era lungă și relativ lată spre miner. Exemplarele de la Oncești își găsesc analogii în descoperirile de la Poienești ¹⁶⁸, Bărboasa-Gălănești ¹⁶⁹ și Văleni ¹⁷⁰.

În mai multe morminte s-au găsit mărgelile din sticlă, calcedoniu (fig. 20/8, 12, 15 — 17), cornalină și foarte rar din cihlimbar de tipul celor descoperite în mai multe necropole din aria dacilor liberi din regiunile de la est de Carpați ¹⁷¹.

Inventarul descoperit la Oncești-Canton, prin atributele sale intrinseci (forma și materia primă folosită, tehnica de prelucrare etc) și pe baza analogiilor amintite, permite încadrarea largă a acestei necropole în secolele II — III. Foarte probabil că începuturile acestei necropole pot fi situate în ultimele decenii ale secolului al II-lea e.n., iar sfîrșitul înainte de jumătatea secolului al III-lea d.H.

Cercetările viitoare vor aduce noi date și deci argumente ce vor permite restrîngerea cadrului cronologic și situarea mai exactă a acestei necropole în ansamblul necropolelor aparținînd dacilor liberi de la est de Carpați.

3. Gura Văii, com. Racova, jud. Bacău

La est de centrul satului Gura Văii, com. Racova, jud. Bacău, în punctul numit „Dealul soldaților“, situat pe terasa de 110 m din stînga

161 V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 63-67.

162 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 65.

163 Cf. mai sus p. 151.

164 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 441.

165 Iulian Antonesc, *Materialie*, VII, 1961, op. 452, fig. 6/5-10.

166 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 65.

167 Cf. mai sus p. 151.

168 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 352, 358, 378, 433-434, fig. 185.

169 V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 71, 83, fig. 17/1, 3, 4.

170 Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 59-60, 124, fig. 22/58.

171 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 123-125 ; V. Căpitanu, *Carpica*, VIII, 1976, p. 163 și urm. fig. 11-12 ; Ion Ioniță, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 63-64 cu ilustrația la care se face trimiteri în text.

riului Bistrița (fig. 1/4), în malul numit „Ripa Neamțului“, în urma unor prăbușiri din buza terasei, în 1970, s-au descoperit două urne de incinerare¹⁷² care atestă prezența în acel loc a unei necropole carpice. Prima din cele două urne (fig. 22/1) este lucrată la roată din pastă fină roșie-cărămizie; are o formă sferoidală, buza răsrîntă, fundul inelar; sub buză prezintă o nervură. Suprafața a fost acoperită cu angobă roșie. A doua urnă este tot la roată lucrată, de culoare cenușie (fig. 22/2) de formă ușor bitronconică. În compoziția pastei s-au adăugat ingrediente, de unde aspectul ușor zgrunțuros. Gura urnei este largă, terminată printr-o buză răsrîntă orizontal. Sub buză prezintă o nervură. Fundul urnei este inelar. Cele două urne recuperate, care atestă prezența unei necropole carpice, sînt de tipul celor frecvent întîlnite în necropolele dacilor liberi din secolele II — III. Neavînd alte elemente de datare, încadrăm necropola de la Gura — Văii — Racova, larg în secolele II — III. Descoperirea acestei necropole și identificarea unei așezări contemporane în apropiere, dovedesc intensitatea locuirii în această regiune în epoca secolelor II — III¹⁷³.

Cercetările prezentate au adus noi date privind istoria și civilizația dacilor liberi de la est de Carpați în secolele II — III. Au fost semnalate și în parte cercetate patru noi așezări și trei necropole. Dacă cercetările din așezări n-au avut o amploare deosebită, în schimb, două din necropole, cele de la Dămieniști și Oncești, au făcut obiectul unor cercetări sistematice de amploare, în ultima dintre necropolele menționate săpăturile sînt încă în curs de desfășurare.

Rezultatele cercetărilor efectuate, în așezările și necropolele la care ne-am referit, au oferit noi date ce contribuie la mai buna cunoaștere a istoriei și civilizației carpilor, semînția cea mai importantă în ansamblul dacilor liberi de la est de Carpați. Ansamblul rezultatelor oferă noi date privind ocupațiile carpilor, nivelul civilizației create de ei, legăturile tot mai intense cu lumea romană. Din ansamblul cercetărilor la care ne-am referit se detașează prin importanță materialelor descoperite necropola de la Dămieniști. La Dămieniști au fost puse în lumină noi date privind ritualurile de înmormîntare evidențiindu-se complexul funerar format din cinci morminte, cu un inventar deosebit de bogat și valoros, complex ce constituie un unicat în aria lumii carpice.

172 Urnele au fost recuperate de Ion Gîrbea, profesor pe atunci la Școala generală din Gura Văii. Ulterior, împreună cu profesorul menționat, am făcut o perieghetă la locul descoperirii celor două urne. Cu acest prilej am constatat că la N—E de punctul în care se află necropola, pe aceeași terasă a Bistriței, se întinde o așezare carpică, probabil așezarea corespunzătoare necropolei.

173 În această micoregiune au fost identificate și alte situri arheologice de epocă carpică. Din informațiile primite de la același profesor, Ion Gîrbea, rezultă că o altă necropolă carpică, identificată în 1971, se află la vest de satul Hăl-măcioaia, comuna Racova, în punctul „Ripa glodului“, situat pe terasa de 60 m din dreapta riului Bistrița.

Date importante s-au obținut și prin cercetările, efectuate în necropola de la Oncești — Canton, necropolă situată într-o microregiune deosebit de intens locuită în secolele II—III¹⁷⁴.

Analiza materialelor descoperite evidențiază și probează în chip științific că cei care au trăit în așezările de la Izvoare — Bahna, Cîrligi — Filipești și Ștefan cel Mare, dar și în așezările corespunzătoare necropolelor de la Dămieniști, Oncești și Gura Văii — Racova și evident cei care s-au înmormintat în necropolele de la Dămieniști, Oncești și Gura Văii, au fost dacii liberi. Noile așezări și necropole identificate și parțial cercetate, completează lista descoperirilor anterioare, ilustrînd densitatea de locuire de către dacii liberi a spațiului est-carpatic în secolele II—III. Ansamblul siturilor arheologice aparținînd dacilor liberi de la est de Carpați din secolele II—III permite și unele constatări de ordin paleodemografic, în speță evidențiază un spor demografic față de epoca anterioară. Prezența unor obiecte de factură sau influență romană, cum sînt fibulele, podoabele din argint lucrate în tehnica filigranului monedele și medaliaonele din monede, unele materiale ceramice etc., relevă impactul civilizației romane asupra civilizației dacilor liberi de la est de Carpați. Noile date, oferite de rezultatele cercetărilor prezentate, întregind documentația mai veche (în cadrul căreia tezaurul de vase romane de la Muncelul de Sus și tezaurul de monede romane imperiale de la Măgura — Bacău, amintite la începutul acestui articol¹⁷⁵, ocupă un loc important), aruncă noi lumini și permite noi considerații asupra începuturilor și evoluției procesului de simbioză între civilizația dacilor liberi de la est de Carpați și civilizația romană. Pe de altă parte, numeroasele elemente comune, atestate și de rezultatele cercetărilor prezentate, întilnite în cultura dacilor liberi și cultura dacilor din Dacia romană și Dobrogea, evidențiază unitatea etno-culturală din spațiul carpato-danubiano-pontic în secolele II—III, o unitate de esență dacică în curs de romanizare, realitate etno-culturală ce constituie fundamentul procesului de desăvîrșire a etnogenezei românilor în secolele următoare.

NOUVELLES CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DE L'HISTOIRE ET DE
LA CIVILISATION DES DACES LIBRES À L'EST DES CARPATES AUX
II—IIIÈME SIÈCLES

Résumé

Dans ce travail sont présentés les résultats des recherches effectuées pendant les dernières années dans les établissements d'Izvoare — Bahna, le département de Neamț, de Cîrligi — Filipești et de Ștefan cel Mare, le département de Bacău,

174 Pe teritoriul comunei Oncești, județul Bacău, au mai fost cercetate două necropole din secolele II—III, respectiv la Bârboasa — Gălănești (Cf. V. Căpitanu, *Carpica*, VII, 1975, p. 63-116), și Cioara — Oncești (Cf. V. Căpitanu, *Muzeul Național*, II, 1975, p. 317-323).

175 Cf mai sus notele 4 și 5.

tout comme dans les nécropoles de Dămieniști, Oncești et Racova, le département de Bacău (fig. 1), appartenant aux II—III-ième siècles.

Grâce aux recherches effectuées dans les établissements mentionnés on a obtenu des données concernant les habitations, les occupations et le niveau de civilisation des communautés autochtones à l'est des Carpates au II—III-ième siècles.

A Dămieniști on a étudié une nécropole birythuelle d'une communauté de Daces libres, on a découvert 68 tombeaux, parmi lesquels 67 sont des tombeaux d'incinération, et un tombeau est d'inhumation. L'analyse du riche inventaire y découvert (fig. 4-11) permet la datation de cette nécropole pendant les dernières décennies du II-ième siècle et la première moitié du III-ième siècle n.è.

A Oncești, on a étudié une nécropole appartenant à une communauté, de Daces libres, dont on a découvert, jusqu'en 1987, un nombre de 73 tombeaux d'incinération. L'analyse de l'inventaire y découvert (fig. 16-21) rend possible la datation de cette nécropole à une période qui comprend les dernières décennies du II-ième siècle n.è. et les premières décennies du III-ième siècle n.è.

Une nécropole appartenant aux Daces libres a été découverte par hasard à Gura-Văii, la commune de Racova. De cette nécropole on a récupéré deux urnes d'incinération (fig. 22).

L'analyse des matériaux découverts dans les quatre assises et dans les trois nécropoles mentionnées dans notre travail, démontre que ceux qui ont vécu dans ces établissements et ont employé les nécropoles y présentées, ont été les Daces libres. L'inventaire y découvert met en évidence le niveau de civilisation des Daces libres à l'est des Carpates, leurs liaisons avec le monde et la civilisation romaine et, dans son ensemble, l'évolution unitaire de la population dace en cours de romanisation de tout l'espace de l'ancienne Dace pendant les II—III-ième siècles.

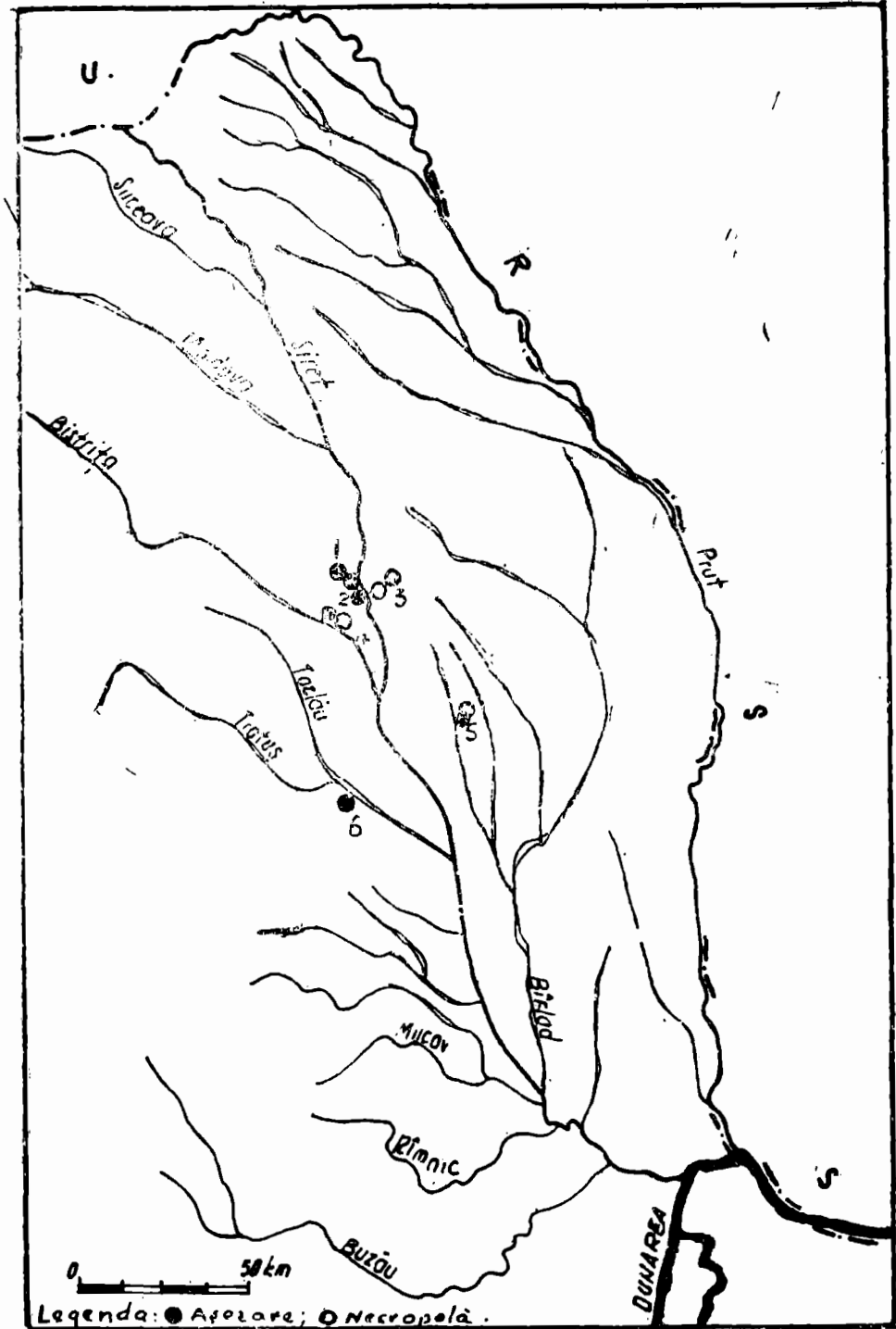
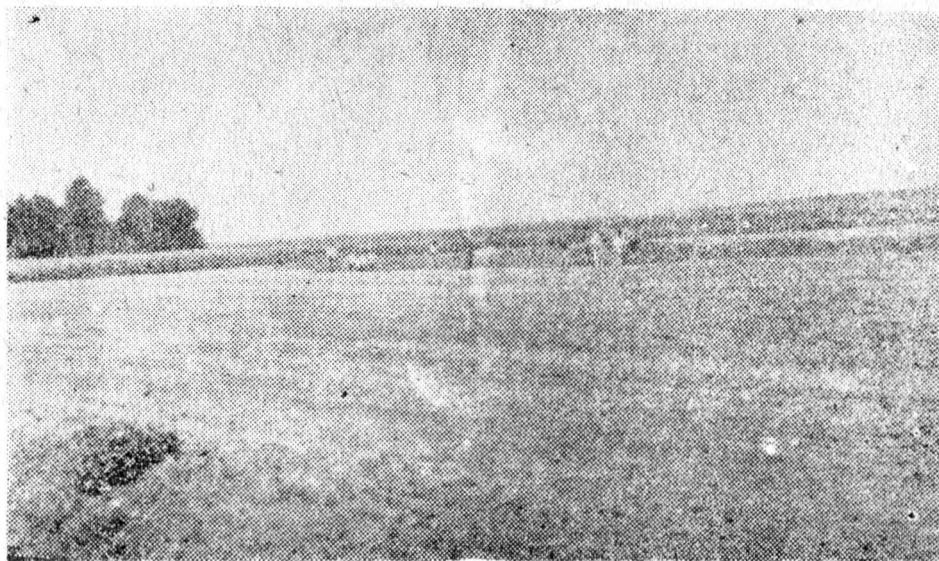

Fig. 1. — Harta cu localitățile menționate în text: 1. Izvoare — Bahna ;
 2. Cirligi — Filipești ; 3. Dâmieniști ; 4. Gura-Vâii — Racova ; 5. Oncești ;
 6. Ștefan cel Mare.

Fig. 1. Carte des localités mentionnées dans le texte : 1. Izvoare — Bahna ; 2.
 Cirligi — Filipești ; 3. Dâmieniști ; 4. Gura-Vâii — Racova ; 5. Oncești ; 6. Ștefan
 cel Mare.

1

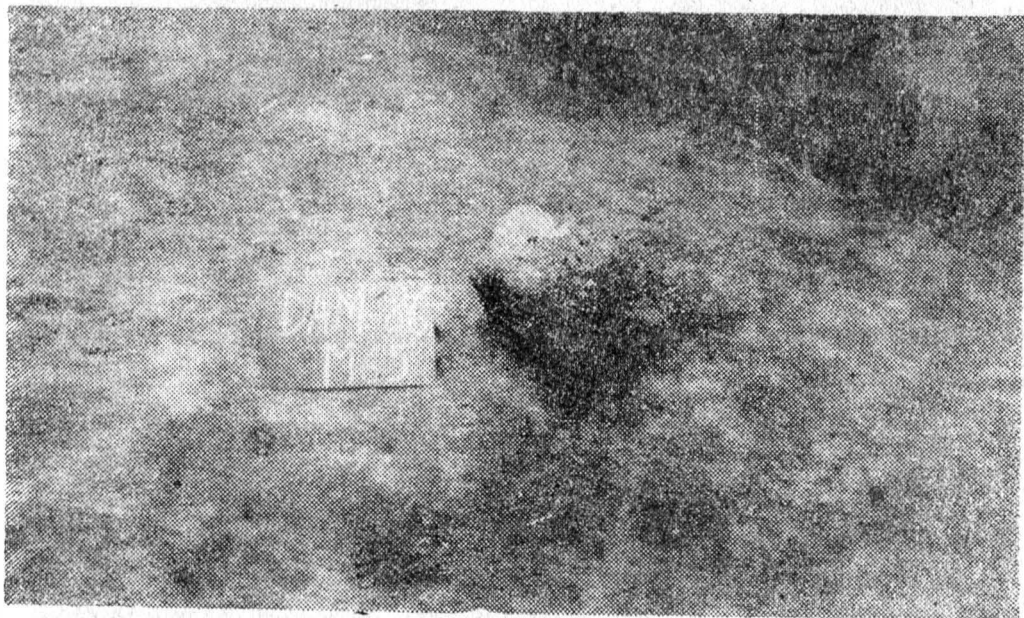

2

Fig. 2. — Dămieniștii. 1. Aspect de șantier ; 2. Complexul funerar (M46 — M50).
Fig. 2. Dămieniștii. 1. Aspect du chantier ; 1. Complexe funéraire (M 46 — M 50)

1

2

Fig. 3. — Dămienești. 1-2. Aspecte din timpul cercetărilor.
Fig. 3. Dămienești. 1-2. Aspects pendant les recherches.

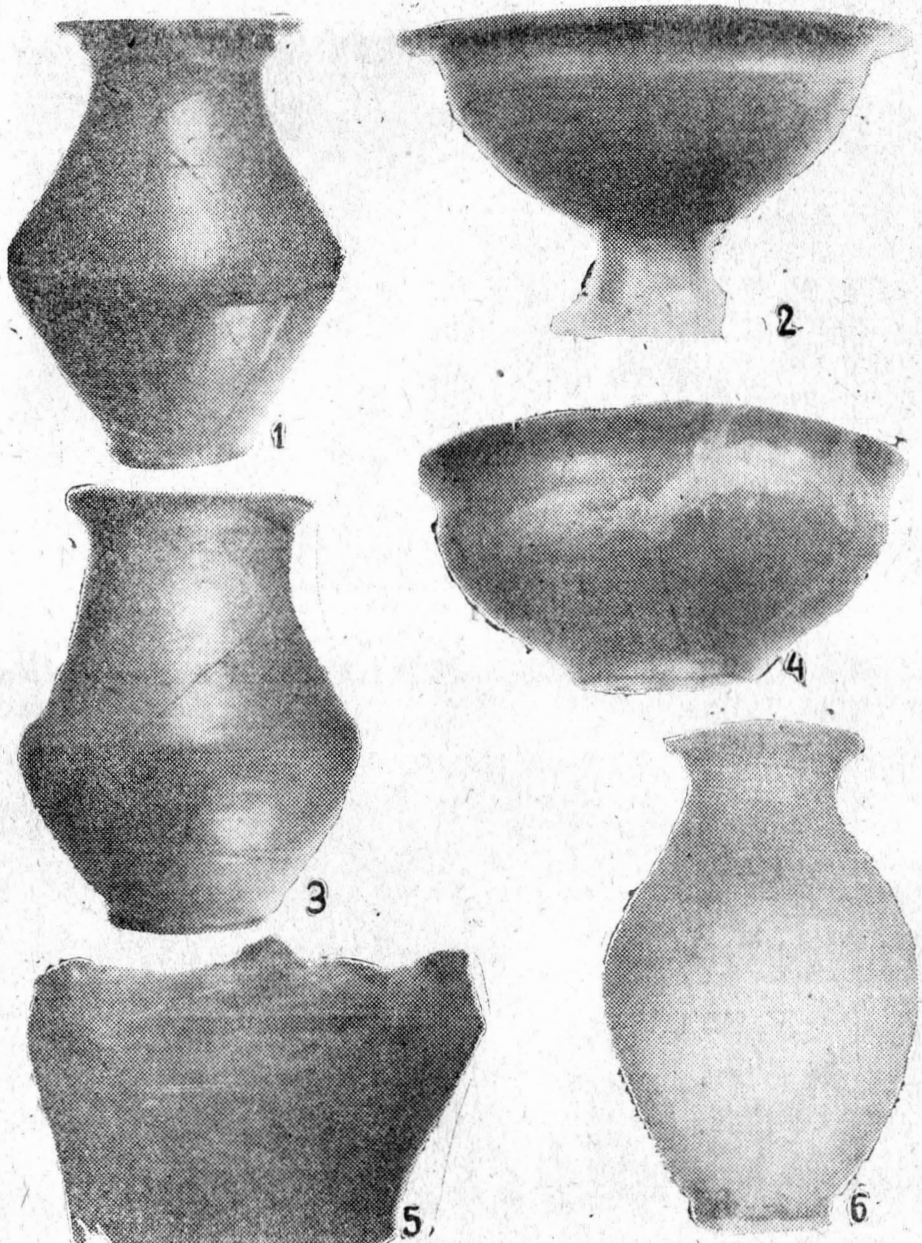

Fig. 4. — Dămieniști. Ceramică din M 47 (6); M 53 (5); M 55 (2); M 56 (1,4) și M 60B (3).

Fig. 4. Dămieniști. Céramique de M 47 (6); M.53 (5); M 55 (2); M 56 (1, 4) et M 60B (3).

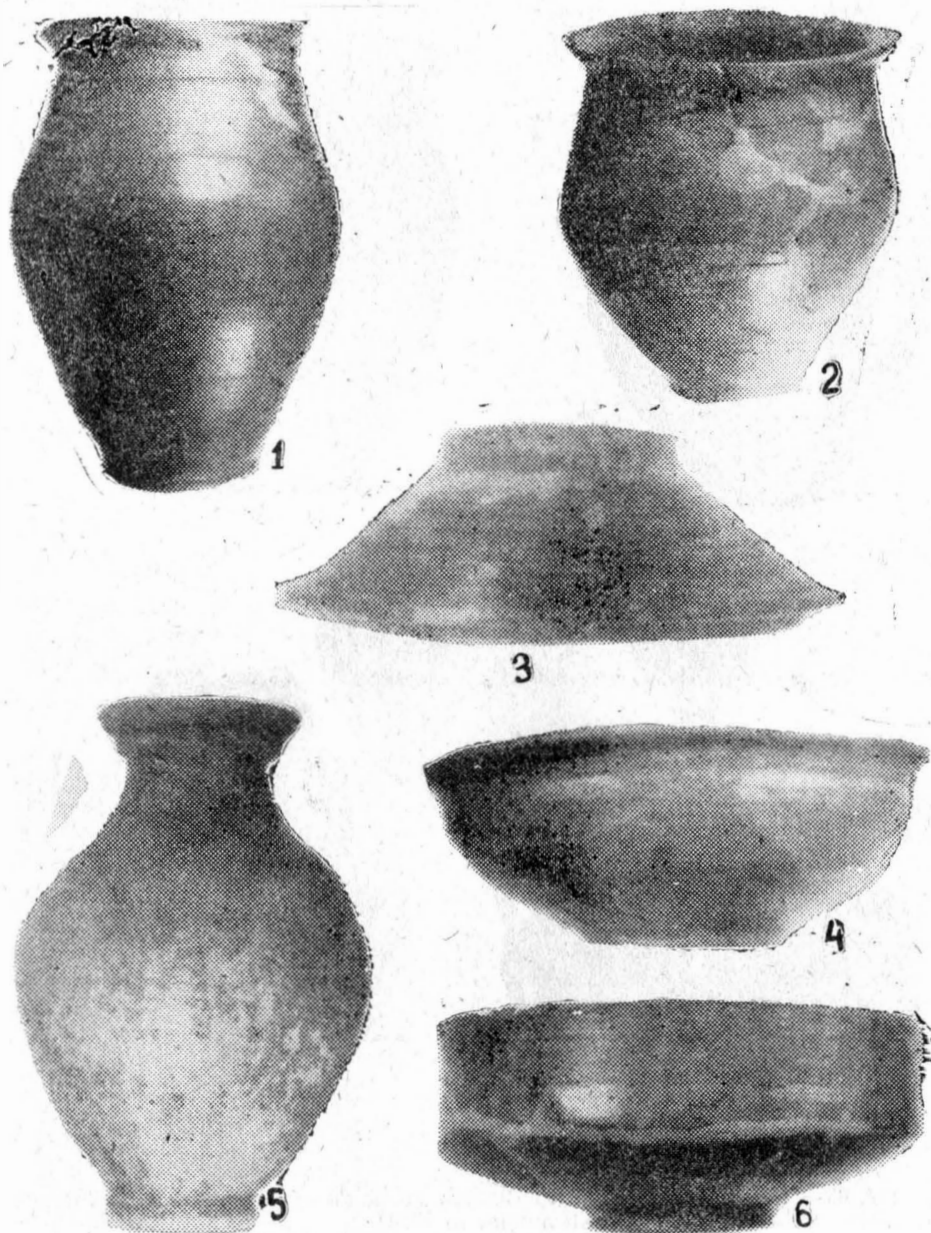

Fig. 5. — Dămienișt. Ceramică din M 46 (5); M 48 (3); M 55 (2); M 60 (1);
și M 60A—B (4-6).

Fig. 5. Dămienișt. Céramtque de M 46 (5); M 48 (3); M 55 (2); M 60 (1) et
M 60A — B (4-6).

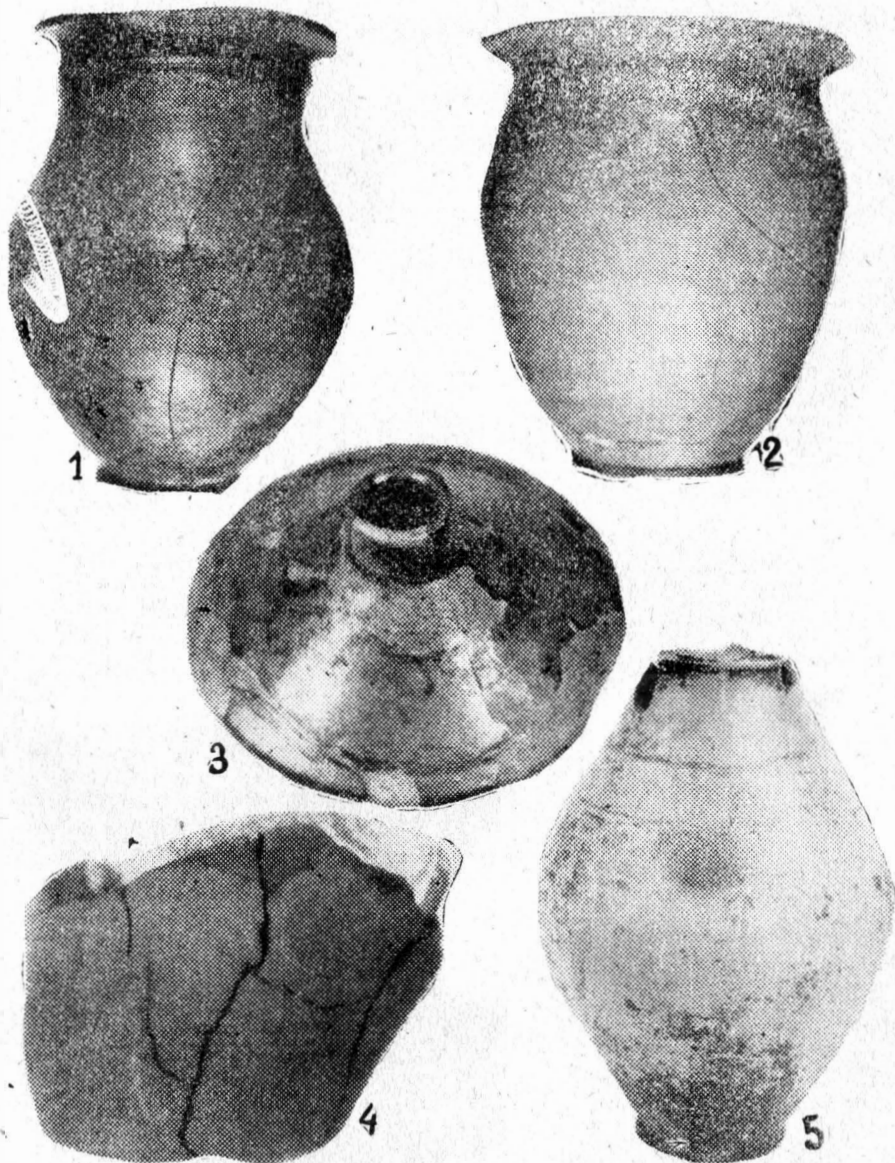

Fig. 6. — Dămieniști. Ceramică (1-3, 5) și gresie (4) din mormintele descoperite întâmplător în 1976.

Fig. 6. Dămieniști Céramique (1-3, 5) et grès (4) des tombeaux découverts par hasard en 1976.

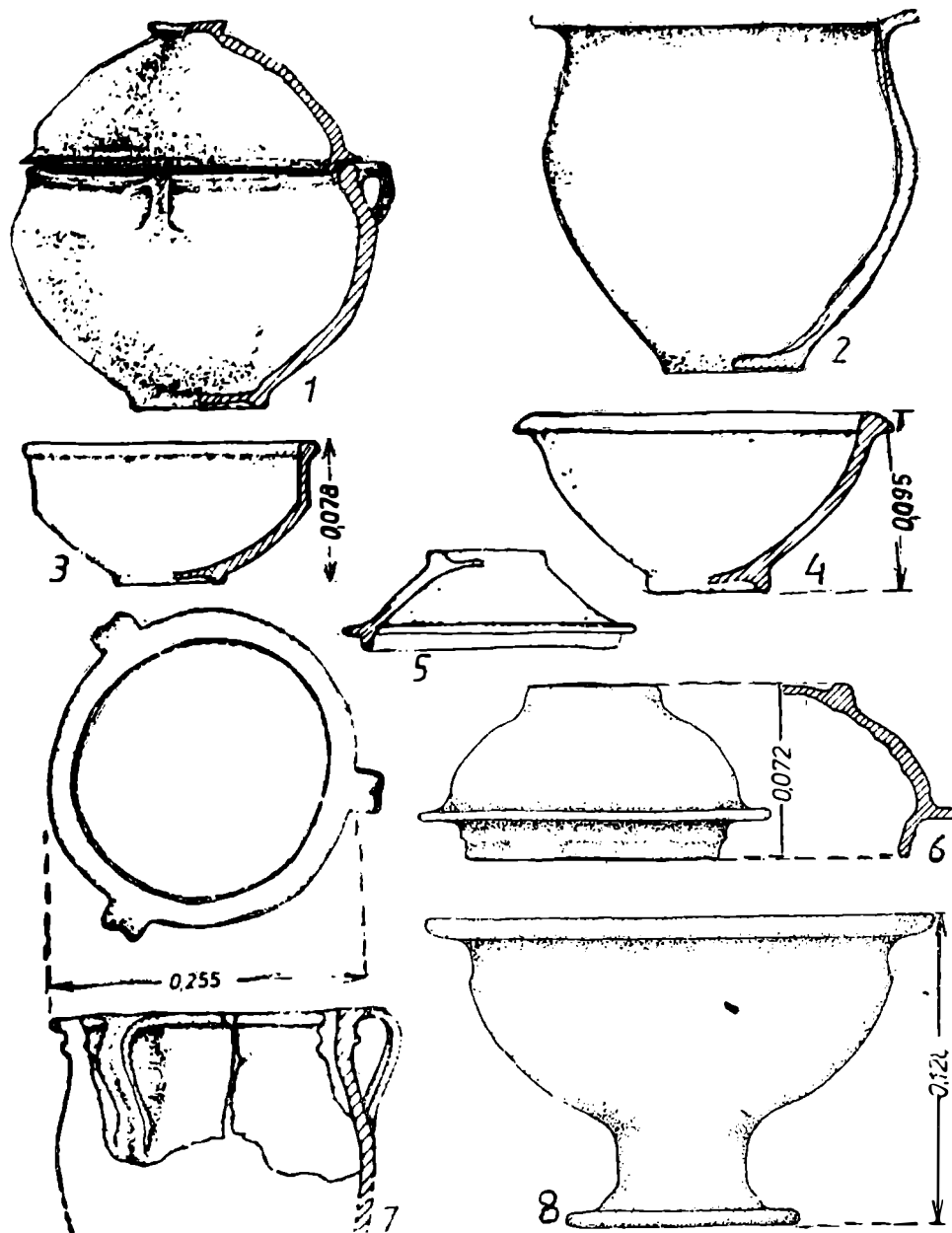

Fig. 7. — Dămieniști. Ceramică din M 20 (1); M 28 (2); M 38 (7); M 46 (4); M 48 (5); M 50 (3) și din mormintele descoperite întâmplător în 1976.

Fig. 7. Dămieniști. Céramique de M 20 (1); M 28 (2); M 38' (7); M 46 (4); M 48 (5); M 50 (3) et des tombeaux découverts par hasard en 1976.

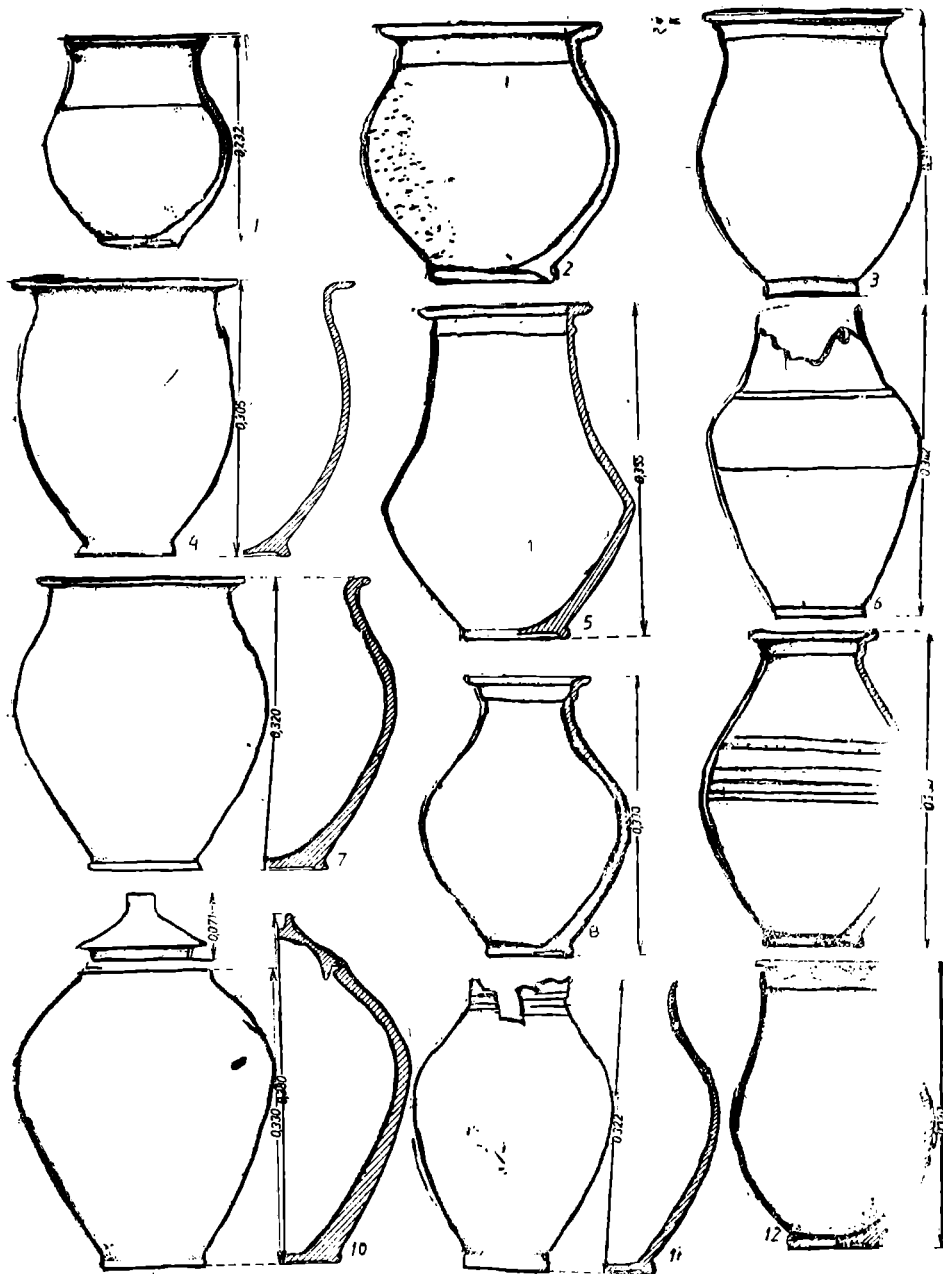

Fig. 8. — —Dămieniști. Ceramică din M 46, (9) ; M 47 (8) ; M 48 (5) ; M 49 (1) ; M 50 (12) ; M 51 (2) și din mormintele descoperite întâmplător în 1976.

M 50 (12) ; M 51 (2) și din mormintele descoperite întâmplător în 1976.

Fig. 8. Dămieniști. Céramique de M 46 (9) ; M 47 (8) ; M 48 (5) ; M 49 (1) ; M 50 (12) ; M 51 (2) et des tombeaux découverts par hasard en 1976.

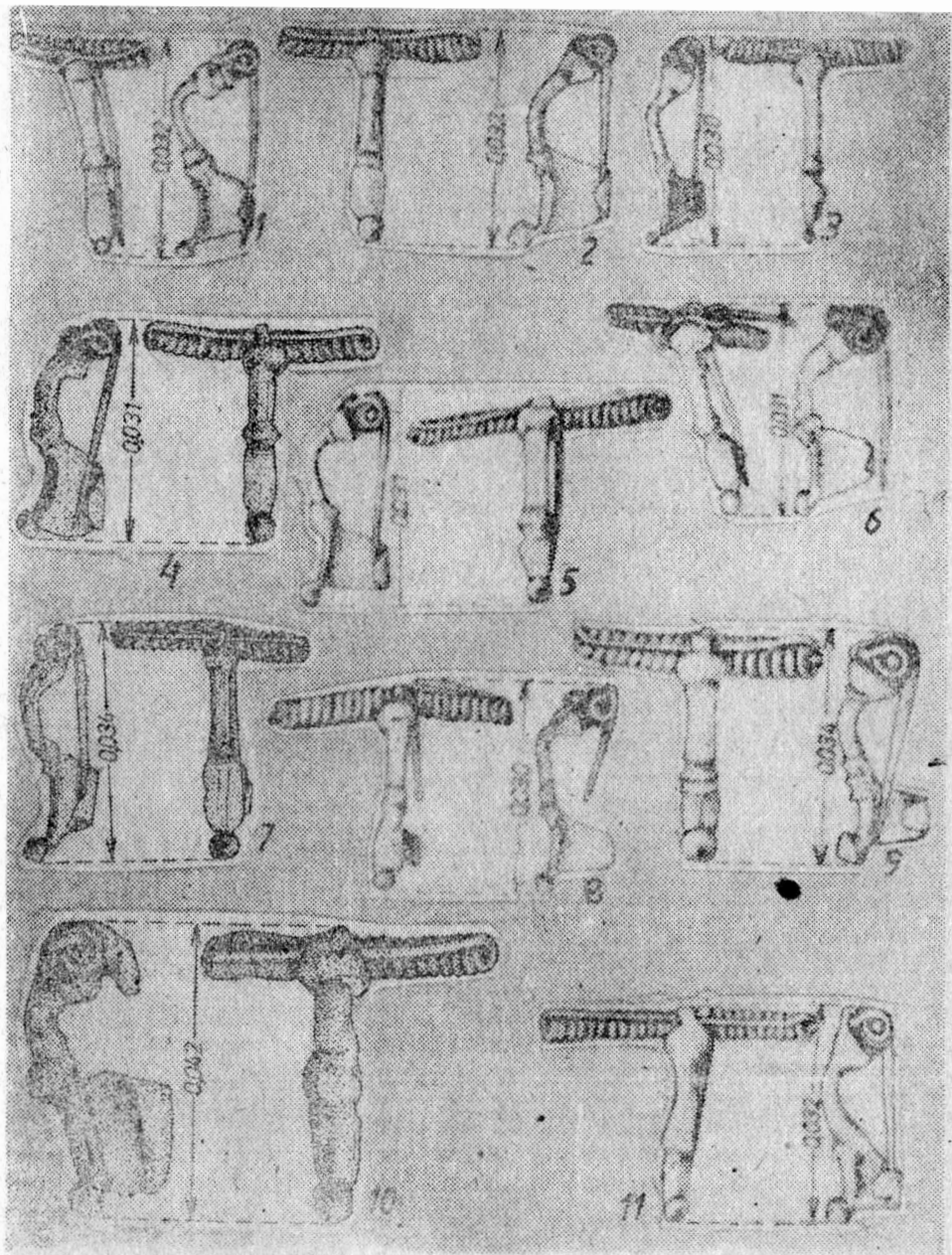

Fig. 9. — Dămieniști. Fibule din bronz (1-9, 11) și din fier (10) descoperite în M 21 (8); M 27 (9); M 32 (3); M 33B (11); M 5 (1); M 36 (5); M 39 (6); M 62 (2) și din mormintele descoperite întâmplător (4, 7, 10) în 1976.

Fig. 9. Dămieniști. Fibules en bronze et en fer (10) découvertes en M 21 (8); M 27 (9); M 32 (3); M 33B (1); M 5 (1); M 36 (5); M 39 (6); M 62 (2) et des tombeaux découverts par hasard en 1976.

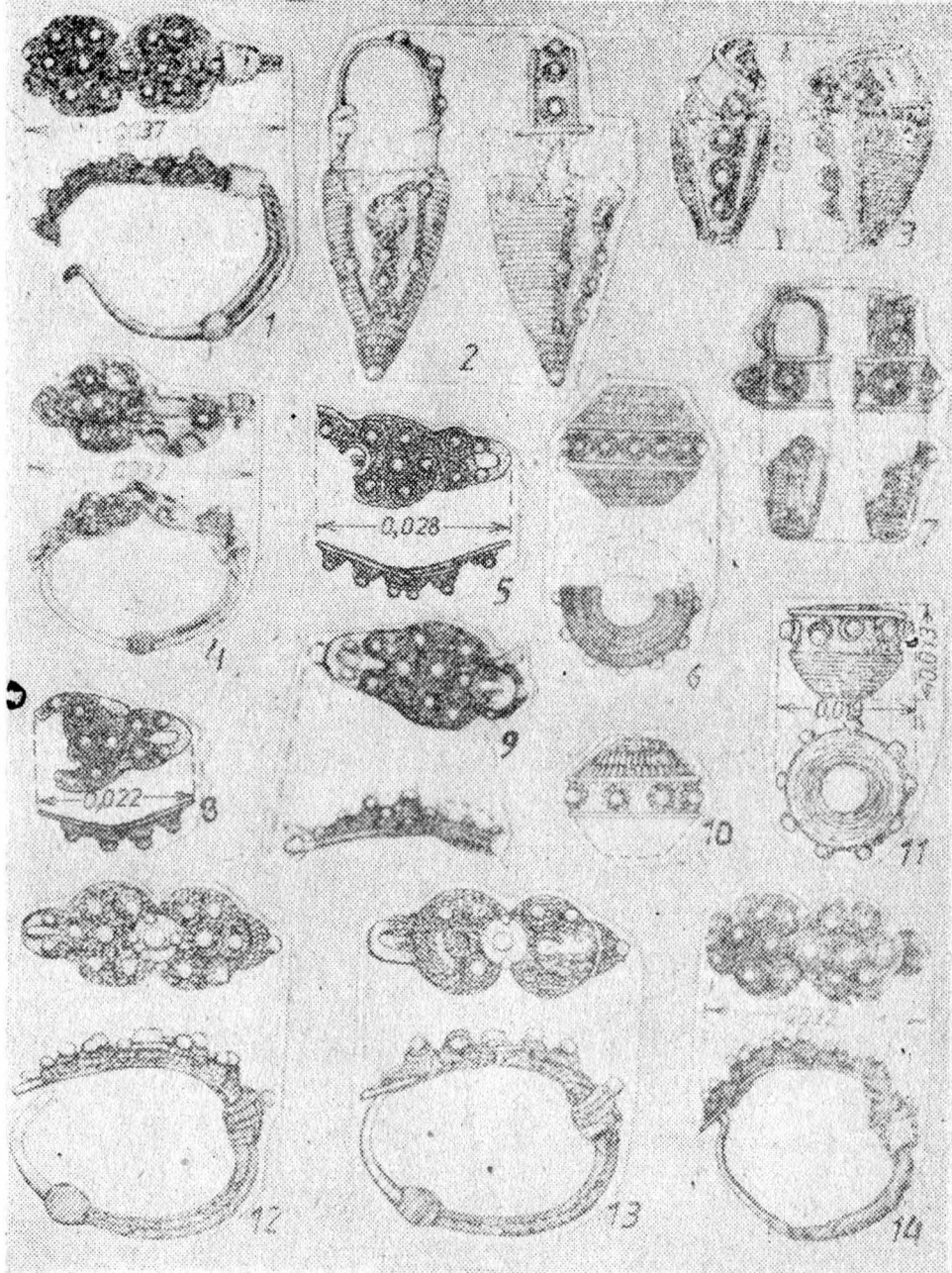

Fig. 10. — Dămieniști. Obiecte de podoabă descoperite în M 22 (14) ; M 28 (1, 4) ; M 33B (3) ; M 46 (2, 10, 12, 13) ; M 48 (6, 7, 9) și din mormintele descoperite întâmplător (5, 8, 11), în 1976.

Fig. 10. Dămieniști. Objets d'ornement découverts dans M 22 (14) ; M 28 (1,4) ; M 33B, (3) ; M 46 (2, 10, 12, 13) ; M 48 (6, 7, 9) et des tombeaux découverts par hasard en 1976.

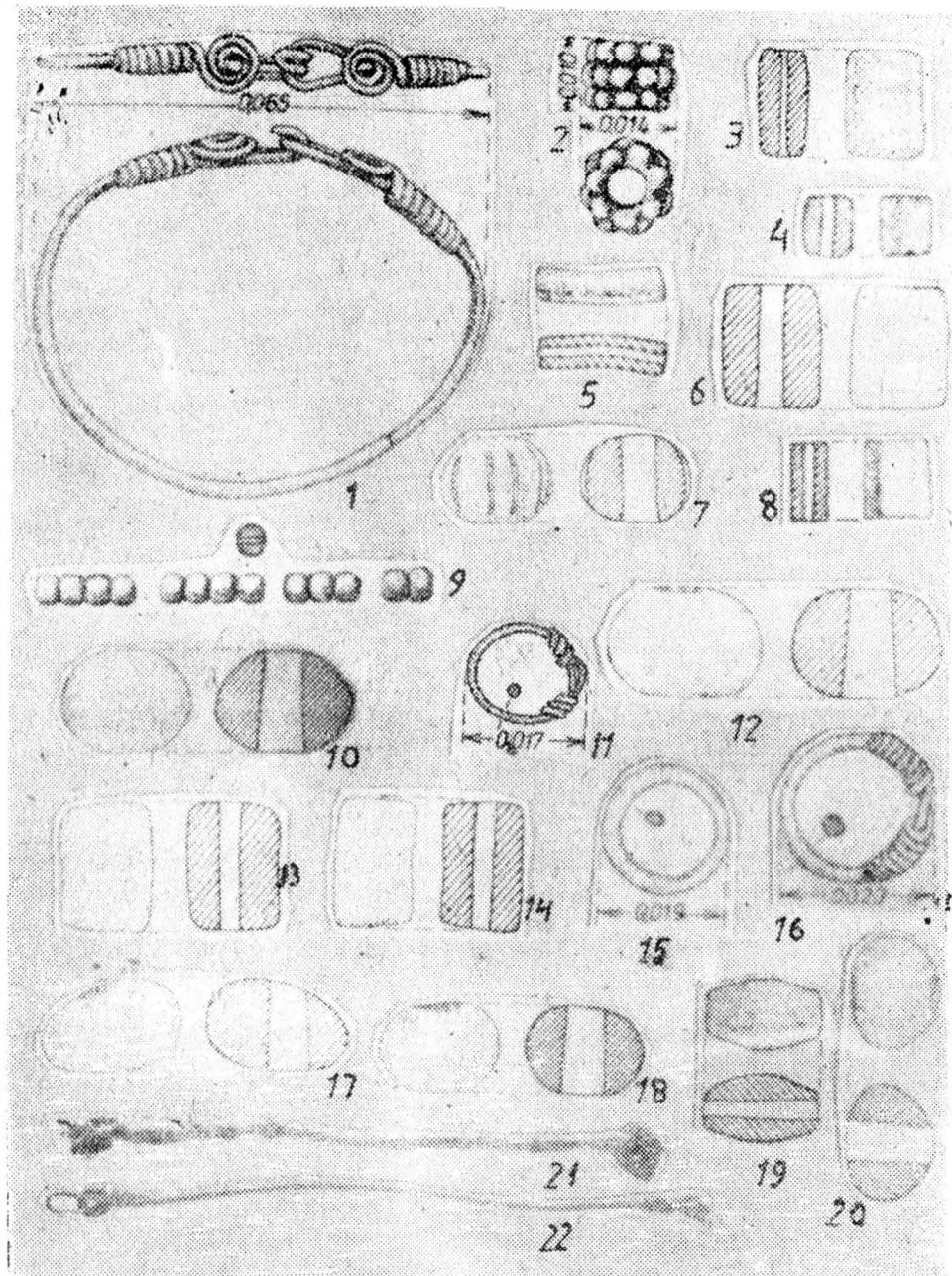
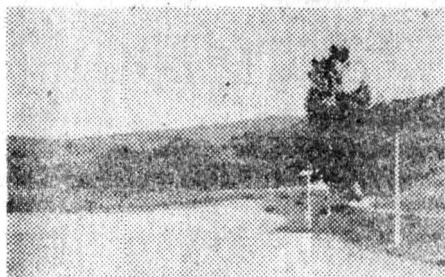

Fig. 11. — Dămieniști. Obiecte descoperite în M 33B (1, 2); M 46 (4, 5, 7, 8, 9, 12, 17) M 47 (1, 6, 13, 14); M 48 (10, 18-20); M 56B (21, 22) și din mormintele descoperite întâmplător (11, 15, 16), în 1976.

Fig. 11. Dămieniști. Objets découverts dans M 33B (1, 2); M 46 (4, 5, 7, 8, 9, 12, 17); M 47 (1, 6, 13, 14); M 48 (10, 18-20); M 56B (21, 22) et des tombeaux découverts par hasard en 1976.

1

2

3

4

5

6

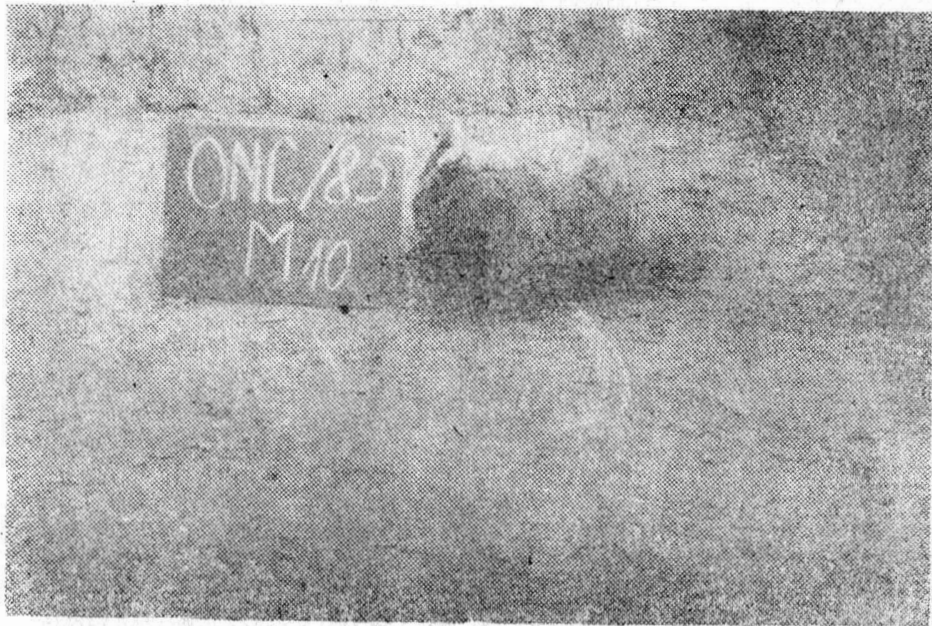
7

8

Fig. 12. — Oncești. Locul în care se află necropola (1) și aspecte din timpul cercetărilor arheologice (2-8).

Fig. 12 Oncești. Lieu où se trouve la nécropole (1) et aspects pendant les recherches archéologiques (2-8).

1

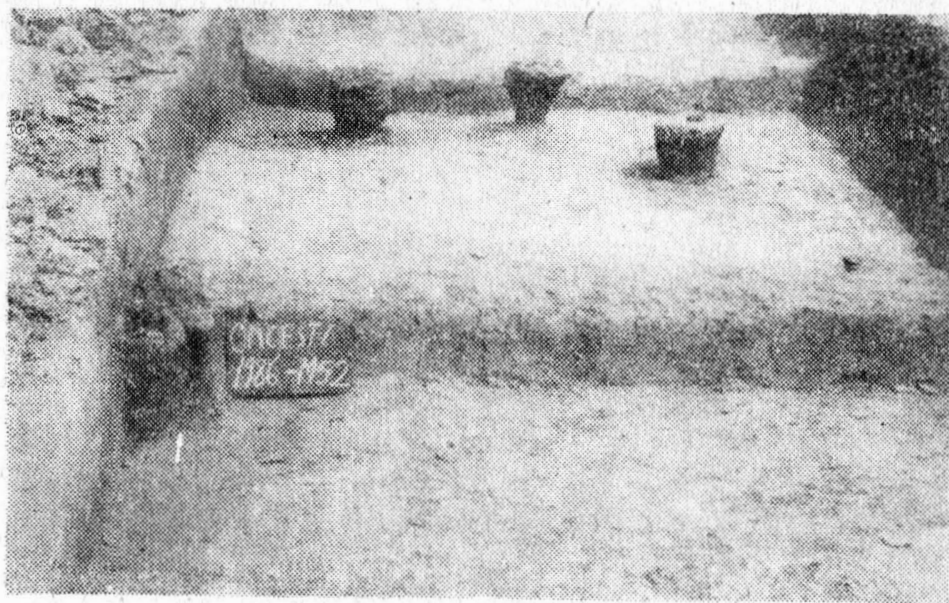

2

Fig. 13. — Oncești. Aspecte din timpul cercetărilor arheologice (1, 2).
Fig. 13. Oncești. Aspects des recherches archéologiques (1, 2).

1

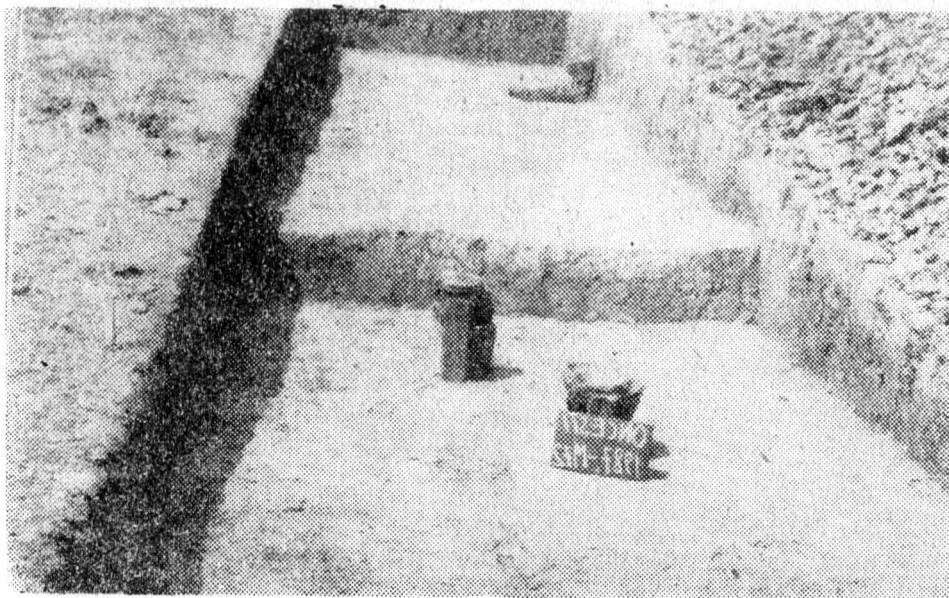

2

Fig. 14. — Oncești. Aspecte din timpul cercetărilor arheologice ;1, 2).
Fig. 14. Oncești. Aspects des recherches archéologiques (1, 2).

1

2

Fig. 15. — Oncești. Aspecte din timpul cercetărilor arheologice (1, 2).
Fig. 15. Oncești. Aspects des recherches archéologiques (1, 2).

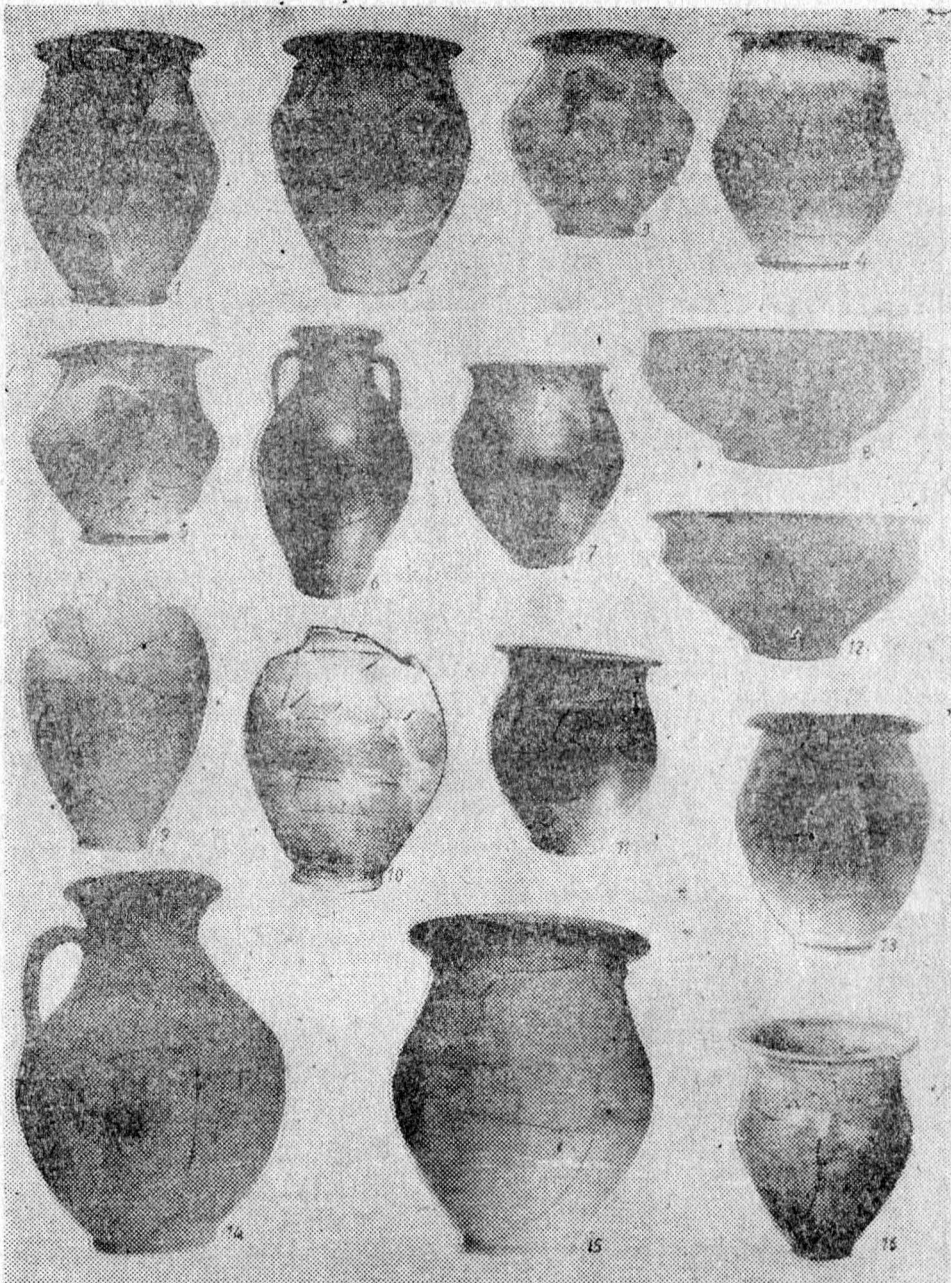

Fig. 16. — Oncești. Ceramică din M 5 (7) ; M 12 (11) ; M 13 (16) ; M 28 (6) ; M 33 (9) ; M 34 (12, 15) ; M 44 (14) ; M 45 (8, 13) ; M 56 (3) ; M 61A (10) ; M 61B (5) ; M 62 (4) ; M 66 (2) și M 71 (1).

Fig. 16. Oncești. Céramique de M 5 (7) ; M 12 (11) ; M 13 (16) ; M 28 (6) ; M 33 (9) ; M 34 (12, 15) ; M 44 (14) ; M 55 (8, 13) ; M 56 (3) ; M 61A (10) ; M 61B (5) ; M 62 (4) ; M 66 (2) et M 71 (1).

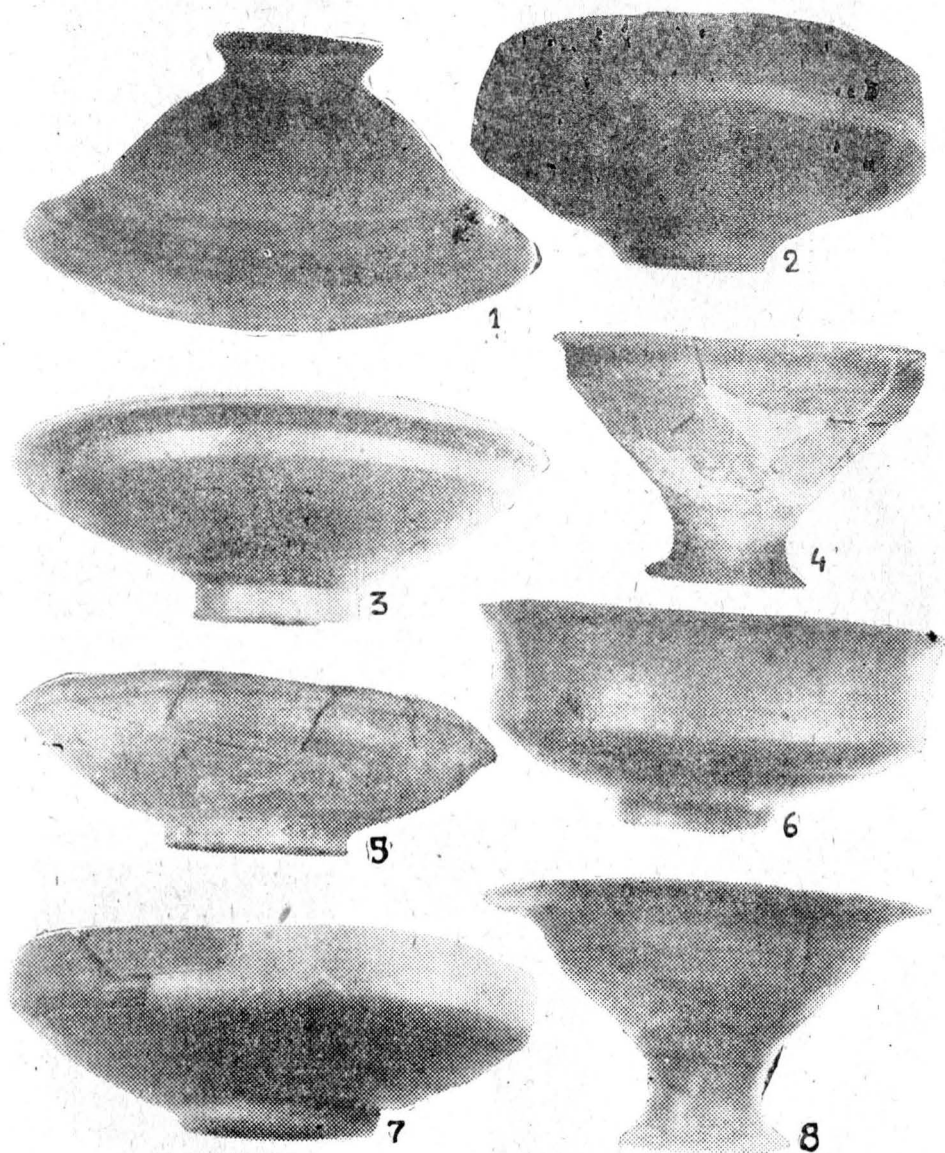

Fig. 17. — Oncești. Ceramică din M 5 (3); M 6 (4); M 15 (1); M 25 (8); M 28 (2); M 30 (6); M 71 (5) și S 16 (7).

Fig. 17. Céramique de M 5 (3); M 6 (4); M 15 (1); M 25 (8); M 28 (2); M 30 (6); M 71 (5); et S 16 (7).

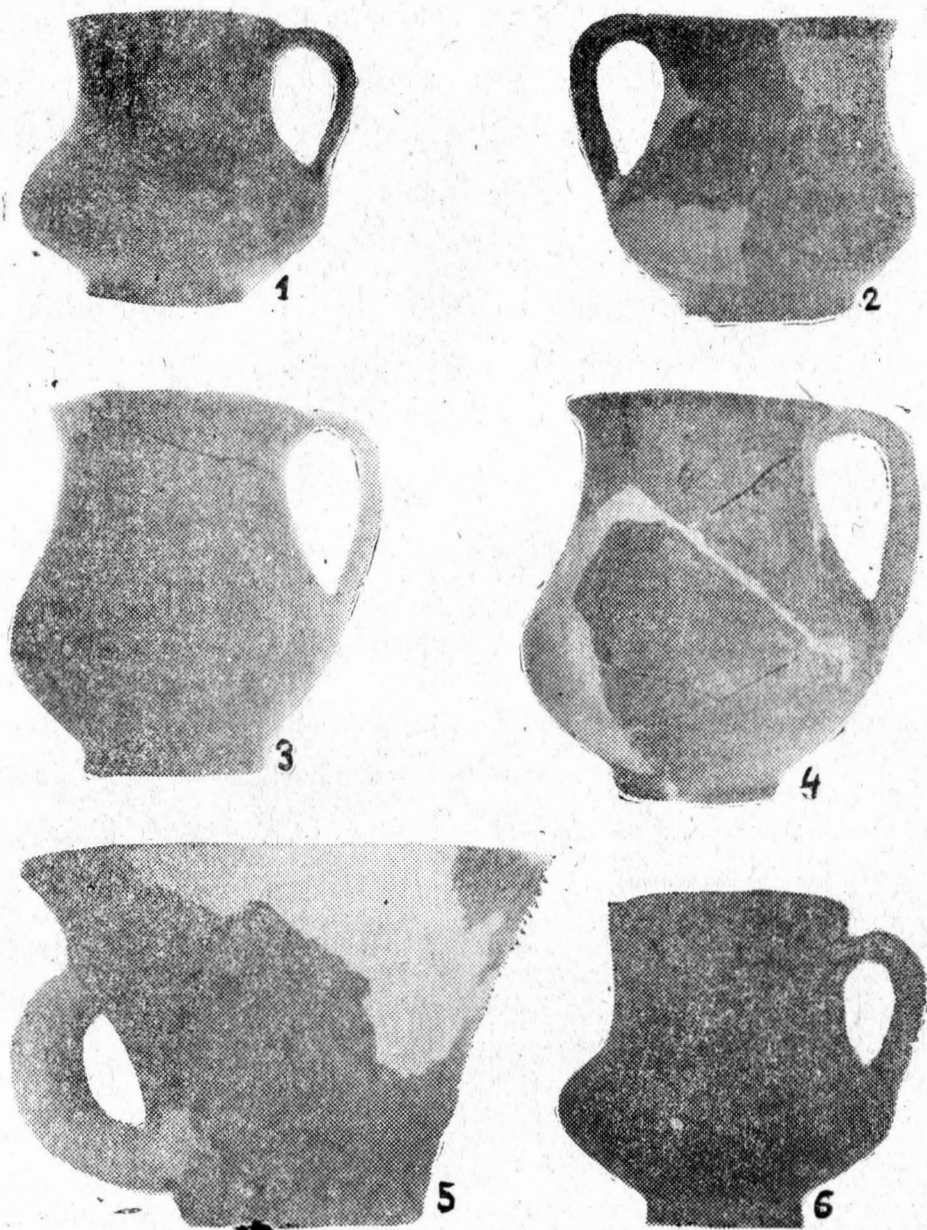

Fig. 18. — Oncești. Ceramică din M 21(1) ; M 34 (6) ; M 62 (3) ; M 66 (2) ; M 68 (5) și M 70 (4).

Fig. 18. Oncești. Céramique de M 21 (1) ; M 34 (6) ; M 62 (3) ; M 66 (2) ; M 68 (5) et M 70 (4).

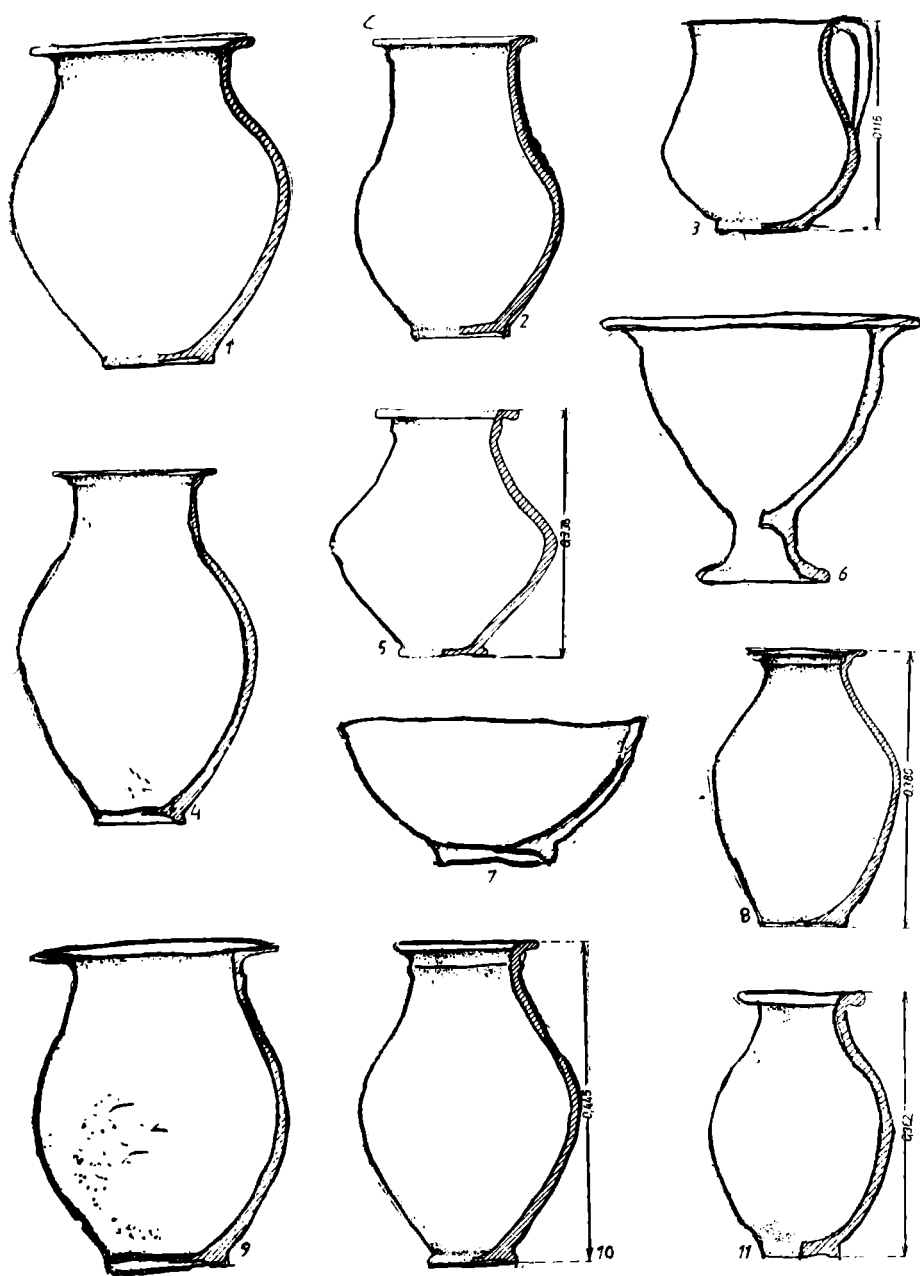

Fig. 19. Oncești. Ceramică din M 62 (7) ; M 65 (4) ; M 69 (1) ; M 71 (9) și S 23 (6).
 Dămieniști. Ceramică din M 21 (5) ; M 22 (8) ; M 27 (11) ; M 33 (3, 10) și M 67 (2).

Fig. 19. Oncești. Céramique de M 62 (7) ; M 65 (4) ; M 69 (1) ; M 71 (9) et S 23 (6).
 Dămieniști. Céramique de M 21 (5) ; M 22 (8) ; M 27 (11) ; M 33 (3, 10) et M 67 (2).

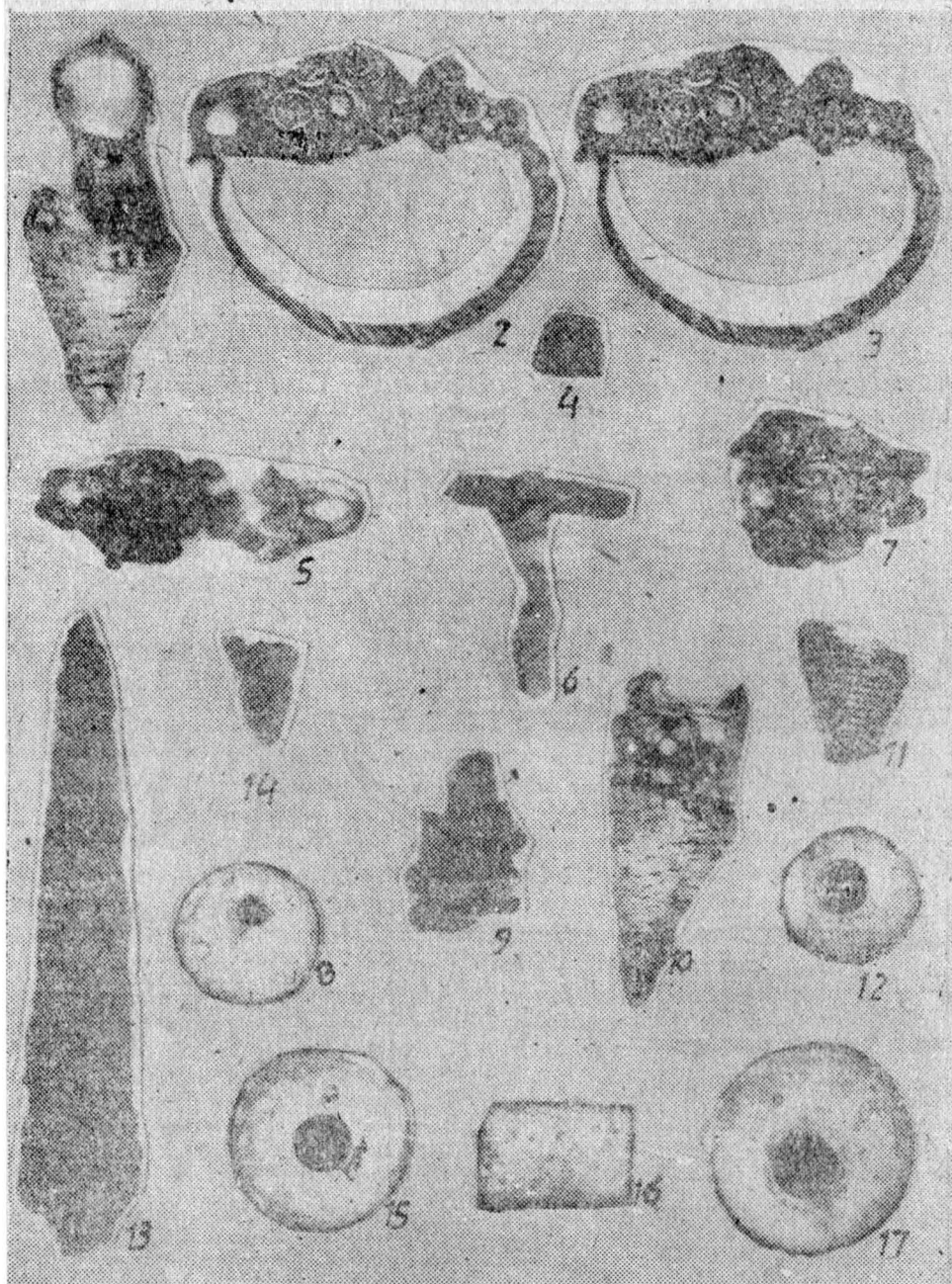

Fig. 20. — Oncești. Obiecte din M 5 (13) ; M 6 (9, 14) ; M 21 (6) ; M 67 (1, 10) ; M 70 (4, 5) ; M 72 (2, 3, 7, 11) și din mormintele descoperite întâmplător (8, 12, 15-17), în 1983.

Fig. 20. Oncești. Objets de M 5 (13) ; M 6 (9, 14) ; M 21 (6) ; M 67 (1, 10) ; M 70 (4, 5) ; M 72 (2, 3, 7, 11) et des tombeaux découverts par hasard en 1983.

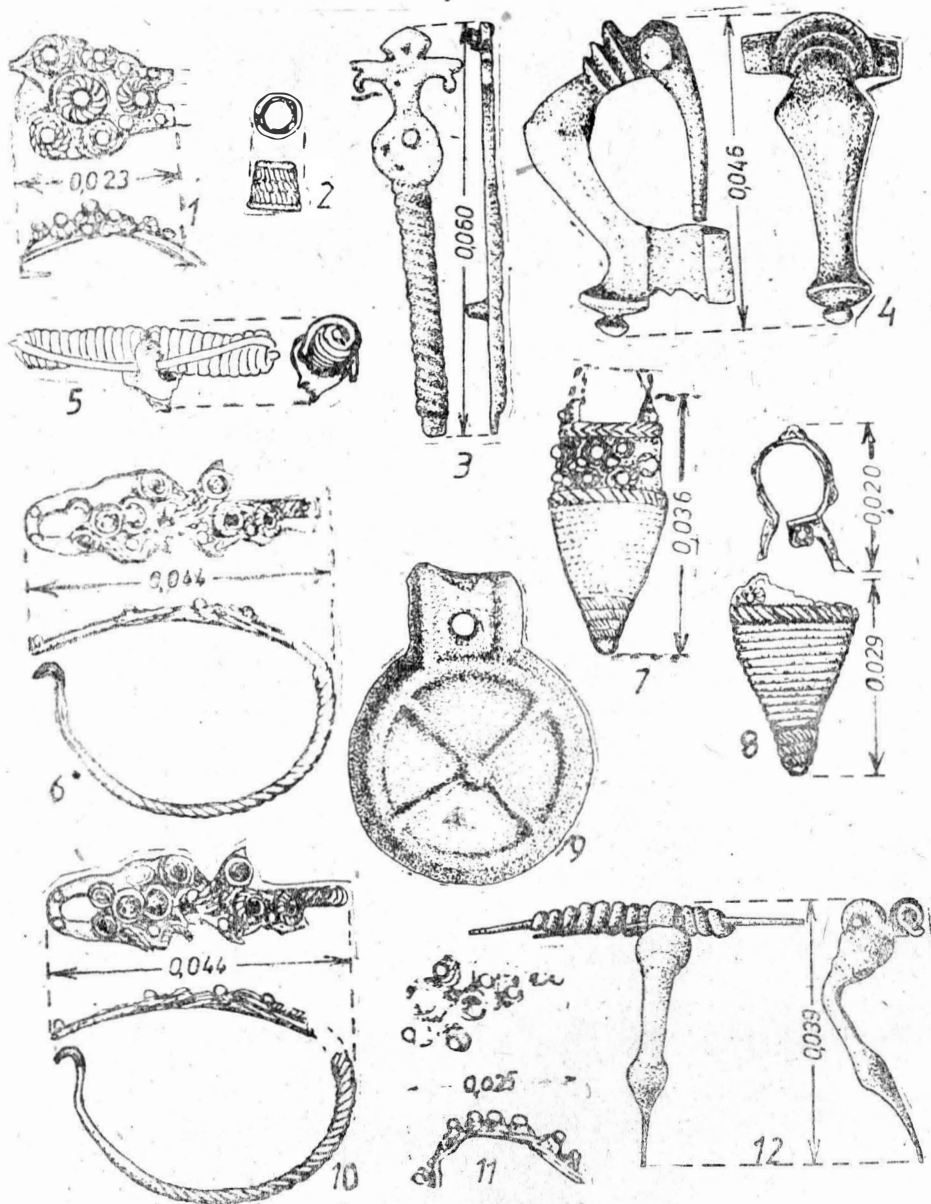

Fig. 21. — Oncești. Obiecte din M 4 (4, 12); M 67 (5, 7, 8); M 70 (2); M 72 (1, 6, 10) și din mormintele descoperite întâmplător (3, 9, 11), în 1983.
 Fig. 21. Oncești. Objets de M 4 (4,12); M 67 (5, 7, 8); M 70 (2); M 72 (1, 6, 10) et des tombeaux découverts par hasard en 1983.

1

2

Fig. 22. — Gura-Văii — Racova. Ceramică din necropolă (1, 2).
Fig. 22. Gura-Văii. Céramique de la nécropole (1,2).